

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yetmiş dokuzuncu İnikat

20.VI.1956 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Sabık zabıt hulâsası	394	ğı kanun teklifini geri aldığına dair tak-	
2. — Havale edilen kâğıtlar	394	riri (2/275, 4/218)	396:398
3. — Yoklama	395	5. — Müzakere edilen maddeler	398
4. — Riyaset Divanının Heyeti Umu- miyeye mâruzatı	395	1. — Antalya Mebusu Burhanettin Onat ile Elâzığ Mebusu Selâhaddin Toker'in es- ki İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, Maliye Vekili Hasan Polatkan ve Devlet Vekili, Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Ve- kâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu hakların- da Meclis tahkikatı açılmasına dair tak- rirleri ve Teşkilâtı Esasiye ve Adliye en- cümenlerinden mürekkep Muhtelit Tah- kikat Encümeni mazbatası (4/159, 160)	398: 415
1. — Hariciye Vekilliğinden istifa eden İstanbul Mebusu Fuad Köprülü'nün isti- fasının kabul edildiğine ve Dahiliye Veki- li Etem Menderes'in, Hariciye Vekâletine Vekillik edeceğine dair Riyaseti Cumhur tezkeresi (3/375)	395	6. — Sualler ve cevaplar	415
2. — Sayın mebuslardan bâzılarına izin verilmesine dair Büyük Millet Mecli- si Riyaseti tezkeresi (3/376)	395	A — Tahriri sual ve cevabı	415
3. — Rize Mebusu İzzet Akçal ve bir arkadaşının, Harcırah Kanununun 15 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun teklifini geri aldığına dair tavriri (2/171, 4/217)	395:396	1. — Hatay Mebusu Şekip İnal'ın, Ha- tay vilâyeti ihtiyaçları için 1955 yılı için- de kaç ton demir tahsis edildiğine dair su- aline İktisat ve Ticaret Vekili Zeyyat Mandalinci ile İşletmeler Vekili Samet Ağaoğlu'nun tahriri cevapları (7/137)	415:423
4. — Giresun Mebusu Doğan Köymen'- in. Gıda Maddeleri Türk Anonim Ortaklı-			

1. — SABIK ZABIT HULASASI

Kelkit kazasının Bandula köyünden Ömeroğlu Şahin Doğan'ın ölüm cezası hakkındaki Adliye Encümeni mazbatasını kabul olundu.

Eski Devlet Vekili Mükerrer Sarol hakkındaki Muhtelit Tahkikat Encümeni mazbatasını müzakere edildi.

Müzakere esnasında Malatya Mebusu Ahmet Fırat, kürsüde bulunan hatibi tahkir edici sözler sarf ettiğinden Riyasetin ikazlarına ve maksadını tavzih için kürsüye davetle sözlerini geri alması ihtarına rağmen hakarete ısrar etmesi üzerine kendisine bir inikada mahsus olmak üzere muvakkaten Meclisten çıkarılma cezası verildi.

Eski Devlet Vekili Mükerrer Sarol'un, Devlet Vekili sıfatıyla malî veya cezai mesuliyetini mucip bir unsurun bulunmadığına dair Muhtelit Tahkikat Encümeni mazbatasını kabul olundu.

20. VI. 1956 Çarşamba günü saat 15 te toplanılmak üzere İnıkada nihayet verildi.

Reisvekili
Tokad Mebusu
Ihsan Baç

Kâtip
Antalya Mebusu
Attilâ Konuk

Kâtip
Kayseri Mebusu
Ömer Mart

Sualler

Tahrirî sualler

1. — Elâzığ Mebusu Selâhattin Toker'in, Devletin, İktisadi Devlet Teşekküllerinin ve mahallî idarelerin vermekte oldukları ziyafetlere kimlerin davet edilmekte olduğuna dair tahrirî suali, Başvekâlete gönderilmiştir. (7/199)

2. — Elâzığ Mebusu Selâhattin Toker'in, 14 Mayıs 1950 tarihinden bugüne kadar yurt dışına giden ve memleketimize iadei ziyaret maksadıyla gelen Devlet, Meclis ve Hükümet reisleriyle vekiller ve maiyetlerindeki şahıslar için sarf edilen paraların miktarına dair tahrirî suali, Başvekâlete gönderilmiştir. (7/200)

2. — HAVALE EDİLEN KÂĞITLAR

Teklifler

1. — Çanakkale Mebusu Safaeddin Karanakaç ve Elâzığ Mebusu Selâhattin Toker'in, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun 41 nci maddesinin 3 ncu fıkrasının kaldırılması hakkında kanun teklifi (2/333) (Maliye ve Bütçe encümenlerine)

2. — Elâzığ Mebusu Hüsnü Göktuğ'un, Devlet Personel Kanununa emeklilerin ithali hakkında kanun teklifi (2/334) (Bütçe Encümenine)

3. — Eskişehir Mebusu Hierî Sezen'in, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununun geçici 2 nci maddesinin 2 nci fıkrasının tadili hakkında kanun teklifi (2/335) (Maliye ve Bütçe encümenlerine)

4. — Tunceli Mebusu Arslan Bora'nın, İskân Kanununun bazı maddelerinin tadiline ve yeniden bazı hükümler ilâvesine dair 5420 ve 5826 sayılı kanunların bazı maddelerinin değiştirilmesi ve yeniden bazı hükümler ilâvesi hakkındaki 6093 sayılı Kanunun 1 nci ve 4 ncu maddelerinin tadiline ve bu kanuna yeniden bir madde ilâvesine dair kanun teklifi (2/336) (Dahiliye, Maliye ve Bütçe encümenlerine)

5. — Amerikan vatandaş ve şirketlerinin memleketimizde yapacakları yatırımların İktisadi İş Birliği İdaresine garanti edilmesine dair Anlaşmanın onanması hakkında kanun lâiyhası ve Hariciye, Ticaret ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/63) (Ruznameye)

Mazbatalar

5. — Amerikan vatandaş ve şirketlerinin memleketimizde yapacakları yatırımların İktisadi İş Birliği İdaresine garanti edilmesine dair Anlaşmanın onanması hakkında kanun lâiyhası ve Hariciye, Ticaret ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/63) (Ruznameye)

6. — Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü 1950 bütçe yılı hesabı katîsine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Reisliği tezkeresi ile Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğünün 1950 malî yılı hesabı katî kanunu lâiyhası ve Divanı Muhasebat Encümeni mazbatasını (3/94, 1/425) (Ruznameye)

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15,05

REİS — Reisvekili Fikri Apaydın

KATIPLER : Attilâ Konuk (Atalya), Ömer Mart (Kayseri)

3. — YOKLAMA

REİS — Yoklama yapacağız.

(Bursa seçim bölgesine kadar yoklama ya-

pıldı)

REİS — Celseyi açıyorum.

4. — RİYASET DİVANININ HEYETİ UMUMİYEYE MÂRUZATI

1. — *Hariciye Vekilliğinden istifa eden İstanbul Mebusu Fuad Köprülü'nün, istifasının kabul edildiğine ve Dahiliye Vekili Etem Menderes'in Hariciye Vekâletine Vekillik edeceğine dair Riyaseticumhur tezkeresi (3/375)*

20 . VI . 1956

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

Hariciye Vekilliğinden istifa eden Profesör Fuad Köprülü'nün istifasının kabulü ile Dahiliye Vekili Etem Menderes'in Hariciye Vekâletine Vekillik etmesinin, Başvekilin teklifi üzerine, muvafık görülmüş olduğunu saygı ile arz ederim.

Reisicumhur
Celâl Bayar

REİS — İttılamıza arz edilmiştir.

2. — *Sayın mebuslardan bâzılarına izin verilmesine dair Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi (3/376)*

Umumi Heyete

Aşağıda adları yazılı sayın mebusların hizarlarında gösterilen müddetlerle izinleri, Riyaset Divanının 18 . VI . 1956 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

Keyfiyet yüce tasviplerine arz olunur.

18 . VI . 1956

B. M. M. Reisi
Refik Koraltan

İzmir Mebusu Arif Güngören 1 ay, hasta olduğu için 15 . VI . 1956 tarihinden itibaren.

Konya Mebusu Halil Özyörük 2 ay, hasta olduğu için 31 . V . 1956 tarihinden itibaren.

Malatya Mebusu Ahmet Fırat 1 ay, mazere-tine binaen 18 . VI . 1956 tarihinden itibaren.

Sinob Mebusu Haşım Tarı 1 ay, mazeretine binaen 15 . VI . 1956 tarihinden itibaren.

Zonguldak Mebusu Cemal Kıpçak 1 ay, mazeretine binaen 15 . VI . 1956 tarihinden itibaren.

REİS — Ayrı ayrı reylerinize arz ediyorum.

İzmir Mebusu Arif Güngören 1 ay, hasta olduğu için 15 . VI . 1956 tarihinden itibaren.

REİS — Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Konya Mebusu Halil Özyörük 2 ay, hasta olduğu için 31 . V . 1956 tarihinden itibaren.

REİS — Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Malatya Mebusu Ahmet Fırat 1 ay, mazere-tine binaen 18 . VI . 1956 tarihinden itibaren.

REİS — Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Sinob Mebusu Haşım Tarı 1 ay, mazeretine binaen 15 . VI . 1956 tarihinden itibaren.

REİS — Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Zonguldak Mebusu Cemal Kıpçak 1 ay, mazeretine binaen 15 . VI . 1956 tarihinden itibaren.

REİS — Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

3. — *Rize Mebusu İzzet Akçal ve bir arkadaşının, Harcırah Kanununun 15 nci maddesinin*

değiştirilmesine dair kanun teklifini geri aldığına dair tavriri (2/171, 4/217)

18. VI. 1956

Yüksek Reislığe

Harcırah Kanununun 15 nei maddesinin değiştirilmesine dair 2/171 sayılı kanun teklifinin iadesi için gereken muamelenin ifasına müsaade buyurulmasını saygılarımızla rica ederiz.

Rize
İzzet Akçal

Niğde
Zihni Üner

REİS — Geriverilmiştir, efendim.

4. — *Giresun Mebusu Doğan Köymen'in, Gıda Maddeleri Türk Anonim Ortaklığı kanun teklifini geri aldığına dair tavriri (2/275, 4/218)*

Yüksek Reislığe

Gıda Maddeleri Türk Anonim Ortaklığı hakkındaki kanun teklifimi şimdilik geri alıyorum, gereken muamelenin yapılmasını saygılarımla rica ederim.

19. VI. 1956

Giresun
Doğan Köymen

REİS — Geriverilmiştir, efendim.

Nüvit Yetkin (Malatya) — Söz istiyorum.

REİS — Ne hakkında söz istiyorsunuz, lütfeder misiniz?

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Geçen celsedeki usulsüzlükler ve zaptı sabık hakkında.

REİS — Zaptı sabık hakkında söz veririm. Başka mevzua intikal edecek olursanız o vakit icabını düşünürüz.

Dünkü müessif hâdiseden dolayı grupumuzdan bir tezkere gelmiştir. Ayrıca tezkereden evvel de hâdiseye ittila kesbedilmiştir, lâzımgelen hususata Riyaset riayet edecektir. Bu itibarla yalnız zaptı sabık üzerinde konuşmanızı rica ediyorum.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem arkadaşlar; zaptı sabıkı tetkik ettim. Geçen celsenin müzakerelerinin birçok safhalarında Riyaset makamının hazırlaması gereken tarafsızlığa ve Dahili Nizamnameye aykırı hareketlerde bulunduğunu müşahede ettim. Bu meyanda İktüzüğün 81 nei maddesinin sarîh hükmüne göre nısap bulunmadığı takdirde âzadan beş kişinin bu husustaki şifahi veya tahrirî beyanı üzerine Riyaset yoklama yapmak mecburiyetinde

olduğu halde, beş arkadaş ayağa kalkmak suretiyle ekseriyet olmadığından yoklama yapılmamasını belirtmelerine, ve bu anda da Yüksek Mecliste 100 - 110 kişi bulunmasına rağmen, gerek samiin ve gerekse mebus arkadaşlarımız tarafından bu keyfiyet malûmken ve Riyasetin, takdir hakkını kullanmıyarak yoklamaya geçmesi İktüzüğün sarîh hükmü icabı iken, yoklama talebinde bulunan arkadaşlara : «Böyle taktilere tenezzül etmeyiniz» yolunda bir cevap verilerek; kâtime müzakerenin devam edilmesi söylenmiştir. Ve bu suretle ekseriyet bulunmayan bir topluluktan mühim kararlar alınmasına sebeb olunmuştur.

Yine, bu toplantıda Mehmet Zeki Tulunay'a, sonradan söz vereceğini sarahaten ifade eden Reis bilâhara söz vermemiş ve Yüksek Heyete müracaat lüzumunu duymuştur.

Aynı surette Riyasetin tarafgir bir hareketi; yine bu celsede söz almadığı ve Riyaset tarafından kendisine izin verilmemiş olduğu halde Başvekilin izinsiz olarak kürsüye gelerek konuşmasına Riyasetin müsamahada bulunmasını da doğru bulmadığımızı söylemek isterim. (O sesleri, gürültüleri)

Size bir vakıa arz ediyorum. Burada o gün birçok arkadaşımız yoktu. Bunları söylemekten maksadım bulunmamış olanlara duyurmuş olmaktadır.

Riyaset makamını işgal eden arkadaşımıza karşı duyduğumuz hürmet hislerinden dolayı bu tarafgir hareketlerinden üzüntü duyduğumuzu Yüksek Heyete arz etmek isterim.

Son zamanlarda Hükümet tarafından getirilen zeiri tedbirlerin müzakeresinde Riyaset tarafından yemek paydosu dahi verilmeden mesaiyi 16 saat devam ettirmek suretiyle âdeta hususi bir müzakere tarzı ve tutumu takibettiği görülmüştür. Bunlar hakkında üzüntülüüz. Bahusus muhalefete, muhalefetten gelen talep ve kanaatlere karşı gösterilen tahammülsüzlük ve müsamahasızlıkları belirtmekte fayda umuyoruz. Bu itibarla, zaptı sabıkın bu suretle tashih dilmemesini arz ve istirham ediyorum.

REİS — Efendim, Riyaset makamını o celsede işgal eden şahıs olarak cevap vermeme müsaadelerinizi rica eder ve özür dilerim. Karara varıldığı sırada, kararın nasıl bir çoğunlukla ve ekseriyetin mevcudolup olmadığı husu-

sunda Heyeti Âliyenizi işhad etmekle yetineceğim.

Ve bu arada tam böyle kritik bir anda muhalefete de ikaz yoluyla böyle küçük taktiklere başvurmamalarını temenni etmek suretiyle, Meclisin sevk ve idaresinde olmıyan bir şekilde müzakerenin sonuna kadar hiç ekseriyetten şikâyetler de olmadığı halde tam karar safhasında mahza Nizamnamede böyle yazılıdır diye ayağa kalkmak suretiyle Meclisi bir saat yoklama yapmak suretiyle vakit kaybına sevk etmeye bizi icbar etmesinler şeklinde hatırlatmak suretiyle yine istirhamlarımı tekrarlayacağım.

Riyasetin tarafsız olarak hareket etmesi kadar tabii bir şey yoktur. Bu mevki tarafgirâne hareketi asla tecviz etmez. buna hiçbir arkadaş tevessül etmediği gibi hatırından dâhi geçirmez.

Diğer müzakerelere gelince Meclis müzakerelerini sevk ve idarede Riyasetin bir takdir hakkı olduğunu arz edeyim. Buyurun Nüvit Bey, sözünüzü kesmiyeyim.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Aziz arkadaşlar, İçtüzüğün 81 nci maddesini hatırlatmak bakımından müsaade ederseniz okuyayım. «Nisap hususunda Riyaset Divanınca tereddüt hâsil olur...»

KENAN AKMANLAR (Antalya) — İşte tamam.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Sabırlı olup mütaakıp cümleyi dinleyin bunlar, birbirinden ayrı cümleler Kenan Bey. «Yahut âzadan beşi şifahen veya tahriren nisap bulunmadığını beyan ederlerse yoklama yapılır.» Bu cümleden sarahaten anlaşıldığı veçhile yoklama yapmaya mecburdur. Bu itibarla bunu talebetmemizi bir hak olarak kabul etmek lâzımken Riyasetin bunu bir «taktik» diye tavsif etmesinden dolayı üzüntülerimizi ifade ederim.

Ekseriyetin olup olmaması elbetteki oylama sırasında daha mühimdir. Bu itibarla siz Riyaset olarak müzakereleri idare ederken biz komisyonun izahat vermesini sanığın müdafasını yapmasını beklerken birdenbire oyla-

mya geçtiniz. Bu vaziyet karşısında Riyaseti ikaz etmek arkadaşların hakkıdır. Riyaset vazifesini yapmamıştır.

REİS — Bir noktaya işaret edeceğim : Ekseriyetin bulunduğu bir zamanda Nizamnamede bir kayıt vardır diye bir taktiğe müracaat etmenin doğru olup olmadığını da kendi takdirlerinize arz ederim efendim. (Soldan bravo, sesleri)

MUAMMER ALAKANT (Manisa) — Gündem hakkında konuşacağım.

REİS — Buyurun.

MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Efendim, Anayasamızın 21 nci maddesi; Büyük Millet Meclisi müzakerelerini kendi Dâhilî Nizamnamesine göre icra eder hükmünü ihtiva etmektedir. Dâhilî Nizamnamemizin, ruznamenin nasıl tanzim edileceğine dair olan hükümlerinde ise ruznameye evvelâ suallerle gensoruların ve ondan sonra da diğer kanun tekliflerinin alınacağı yazılı bulunmaktadır. Biz istihaz takririni Cuma günü Makamı Riyasete tevdi etmiştik. İç Tüzüğün istizaha taallük eden kısımlarında; istihaz takriri verildiği zaman bu takrir Büyük Millet Meclisinde okunur ve vekile de tebligat yapılır, istihazın hangi tarihte yapılacağı bu istihaz takririnden sonra kararlaştırılır denilmektedir. Bu istihaz takririmiz Pazartesi günü görüşülmedi belki Salı günü Demokrat Parti Grupunda görüşülecektir diye müsamaha gösterdik, Demokrat Parti grup toplantısı yapıldı, bugün, Çarşamba günü, dahi istihaz takririmiz gündemde yer almamış bulunmaktadır.

Muhterem arkadaşlar; emin olunuz ki, biz sık sık Anayasa ve İçtüzük hükümlerini Divanı Riyasetin nazarı itibara almamasından dolayı Heyeti Âliyenize mâruzatta bulunmaktan cidden eza duymaktayız. Ancak Divanı Riyasetin bunlara niçin meydan verdiğini bir türlü anlamıyorum. Bu itibarla Divanı Riyasetten soruyoruz : İçtüzük hükümlerinin bu sarahatine rağmen istihaz takririmiz neden gündeme alınmamıştır?

REİS — Mütaakıp günlerde, henüz gündeme alınmamış bulunan hususların alınacağını

ifade etmek suretiyle arkadaşımızı tatmin etmiş-
tik. Bunları da aynı şekilde önümüzdeki günler-
de gündeme alacağız.

Nüvit Yetkin Bey, (Dışarı çıktı, sesleri)
Kendisinden bir hususun tazyihini istiyeceğiz.
(Geldikleri zaman hatırlatırım.)

5. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — *Antalya Mebusu Burhanettin Onat ile Elâzığ Mebusu Selâhattin Tokar'ın eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, Maliye Vekili Hasan Polatkan ve Devlet Vekili, Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair takrirleri ve Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni mazbatası (4/159, 160) (1)*

REİS — Bir takrir var okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, Maliye eski Vekili Hasan Polatkan ve eski Devlet Vekili ve Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu haklarında açılmış olan Meclis tahkikatı neticelenmiş bulunmaktadır.

Aylardan beri Büyük Meclis ve umumi efkâr tahkikat neticesine intizar etmektedir. Muhtelit Tahkikat Encümeni raporu bugünkü Ruznamenin bir defa görüşülecek işlerinin (47) nci maddesinde bulunmaktadır. Bu mevzuun suallerle diğer bütün işlere takdimen görüşülmesi hususunun Yüksek Meclisin tasviplerine sunulmasını arz ve teklif ederim.

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat

Encümeni

Reisi Y.

Muğla Mebusu

N. Özsan

REİS — Encümen Reisinin takririni reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler lütfen işaret versinler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir, efendim.

Buyurun, Rükneddin Nasuhioğlu.

RÜKNEDDİN NASUHIOĞLU (Edirne) — Muhterem arkadaşlar, gündemin son maddesinde Aydın, Balıkesir, Edirne, Kırklareli, Konya,

Eskişehir ve Bilecik vilâyetlerinde 1955 - 1956 yıllarında tabii âfetlerden zarar görenlere yapılacak yardım hakkında bir kanun lâyihası vardır. Bu lâyihanın mevsim geçmeden kanuniyet kesbetmesindeki büyük fayda aşikârdır.

Şimdi üç vekil hakkındaki raporun müzakeresine dair aldığımız kararlardan sonra bu lâyihanın müstaceliyetle ve takdimen görüşülmesini istirham ediyorum. Ve bu hususta bir takrir takdim ediyorum. Kabulünü rica ederim.

REİS — Karara iktiran eden hususunun hitamından sonra takririni okuyacağız. İttihaz buyurulan karar veçhile, ruznamenin 6 ncı sayfasının 47 nci maddesindeki mazbatanın müzakeresine geçiyoruz.

Efendim müzakeresini kül halinde yapıp maddelerini ayrı ayrı reyimize arz edeceğiz. Heyeti umumiyesi hakkında söz istiyen? (Mazbata okunsun, sesleri)

Mazbata evvelce tabii ve tevzi edildiği için heyeti umumiyesi üzerinde müzakeresine geçiyoruz. Nizamnamenin sarıh hükmüne istinaden arzu ettiğiniz takdirde okunur. (Okunsun okunsun, sesleri)

O halde okuyacağız. Yalnız Nüvit Bey! Gündem dışı, kürsüdeki beyanatınızda; hükümet tarafından gelen tekliflerin zecri tedbirlerle görüşülmekte olduğu gibi bir ifade kullandınız, bunu tazyih buyurursanız zabıtlara da bu suretle geçer.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Riyaset makamı yanlış anlamış olacak. Hükümetten sevk edilen zecrî tedbirlere mütaallik kanun tekliflerinin müzakeresinde takibedilen usule işaret ettim. Riyasetin taknin sırasında zecrî tedbir kullandığımı ifade etmedim. Ancak zaman kaydına ve hattâ yemek ve istirahat zamanlarına dahi bağlı kalmaksızın Meclisi on altı saat mesaide tutmak suretiyle bâzi kanunların çıkarılmasına gayret olunduğu hususundaki üzüntümü arz ettim.

REİS — Nüvit Yetkin arkadaşımız (cezrî tedbir) yerine (zecrî tedbir) kelimelerini kul-

(1) 221 sayılı matbuza zaptın sonundadır.

lanmak suretiyle bir sürücü lisan yaptılar (Soldan gülüşmeler)

Mazbatayı arzunuz üzerine okuyoruz, efendim.

(Muhtelit Tahkikat Encümeni mazbatası okundu)

REİS — Muammer Alakant, Hürriyet Partisi Meclis Grubu adına.

HÜRRIYET PARTİSİ MECLİS GRUBU ADINA Y. MUAMMER ALAKANT (Manisa) Muhterem arkadaşlar; üç vekil hakkında Meclis tahkikatı açılmasına dair takrirler 11. I. 1956 tarihli İnikatta görüşülürken tahkikatın Üçüncü Menderes Hükümetinin döviz tahsis ve transfer işleriyle tevzi ve tahsis muamelelerinin ve bu işlerle meşgul olmuş vekillerin tamamına teşmil olunmasını teklif etmiş ve Meclisin teşrii vazifelerinden madudolmayan bu işin daha evvel Demokrat Parti Meclis Grupunca karara vardiirilmiş olmasının Meclis tahkikatı müessesesinin hukuki bünyesine aykırı olduğunu belirtmiştik.

Tahkikatın yukarıda işaret olunan şahsiyetlere teşmilini temin hususunda verdiğimiz takrir Yüksek Meclisçe reddedilmişti.

Hâdisenin bu inkişafı karşısında grupumuz adı geçen tahkikata iştirak etmeme kararına varmış ve tahkikatta vazife almamıştı.

Bugün nihai safhasına ulaşmış olan bu tahkikatın müzakere ve oylamasına evvelce ifade ettiğimiz mucip sebepler dolayısıyla Hürriyet Partisi Meclis Grubunun iştirak etmeyeceğini arz ederim.

REİS — Zeki Başağa.

ZEKİ BAŞAĞA (Gümüşane) — Muhterem arkadaşlarım; eski üç vekil hakkında yapılan Meclis tahkikatına ait mazbatanın müzakeresine başlandığı şu sırada bu tahkikatın açılmasında Demokrat Parti Grupuna takrir verdiğimden dolayı bazı arkadaşlarımın kafasında bir istifham olması ihtimalini hesaba katarak bu mevzuda sizleri sıkmadan çok kısa olarak mâruzatta bulunmak istiyorum.

Bu tahkikatın açılmasından evvelki hava memlekette öyle bir hale gelmişti ki; her gün iktidarın başında bulunan insanları kötülemek, memleket efkârı umumiyesinde onları yere vurmak için elden geldiği kadar ağız fiskosu ve çok hürmet ettiğimiz mabuatın da maalesef bunlara

alet olduğunu gördük. Bu şartlar altında, bir devlet mekanizmasının işlemesinin güçlüğü karşısında vazife gören vekillerin isnadedilen suçları yapmış oldukları veyahut tamamen bunlardan azade insanlar oldukları bir vakıa olarak karşımıza çıktı. Binaenaleyh halk efkârını tatmin ve şüpheden vâreste kılmak maksat ve gayesiyle bu arkadaşlar hakkında bir tahkikatın açılması elbette zaruri idi. Tahkikata karar verildikten sonra Tahkikat Encümeni Reisi bendenizin malûmatına müracaat etti. İlk sorduğu sual, ne biliyorsanız anlatınız. Ben kendilerine bu mevzuda kısaca, bu arkadaşlar hakkında müspet veya menfi hiçbir şey bilmediğimi söyledim. Bunun üzerine Tahkikat Encümeni Reisi, «Tavriri vermiş olmanız dolayısıyla bir şeyler bilmeniz ihtimali akıllara geliyor, binaenaleyh, bildiğinizi, tahkikatın selâmeti bakımından izah ediniz.» dediler. O zaman verdiğim cevap; «Belki aradan biraz zaman geçtiği için aynen ifade edemeyeceğim» şu oldu : Ben, kanaatlerinden asla fedakârlık yapmayan, mânevi inançlara son derece bağlı bir insan olarak her şeyi doğru olarak söylerim. Fakat bilmediğim her hangi bir şey için de namuslu, şerefli ve haysiyetli insanlara en küçük bir leke sürmekten tevakki ederim. Bu bakımdan tekrar ediyorum, bu arkadaşlar hakkında müspet, menfi hiçbir şey bilmiyorum. Ben, sadece bir partili olarak, iktidar partisinin bir mensubu olarak, vatandaşların kafalarında tecessüm eden istifhamların karşısında ıstırap çeken arkadaşlarımızın bir an evvel selâmete ermeleri için bu tavriri verdim. Zaten bu tahkikatın açılmasında ilk hamleyi, haklarında tahkikat istenen vekil arkadaşlarımız yaptılar. İstırapları o kadar çok yükseldi ki, nihayet bir gün hem bir tahkikat açılmasını ve hem de bu tahkikatın selâmetle icrasını temin zımında vekilliklerinden istifa ettiler.

Muhterem arkadaşlar; tahkikat mazbatası elimizdedir. Onu hepimiz okuduk. Ben, tahkikatın birçok safhasıyla birhayli ilgilendim. Size sunu temin etmek istiyorum ki; tahkikatı yapan arkadaşlarımız viedanlarının emrettiği şekilde bu tahkikatta yapılması gerekli ne varsa hepsini yapmışlardır. O kadar ki; ben, Ticaret Bakanlığının bütçesi görüşülürken konuşma sırasında bir kadından bahsetmişim. Tahkikat için ifademe müracaat edildiği zaman bu kadının evsafını soracak kadar tahkikatta titizlik göster-

diklerini burada ifade etmek suretiyle aynı zamanda bu arkadaşlarımıza karşı da vazifelerini iyi yapmış olduklarından teşekkür vazifemi ifa etmiş olduğuma kaaniim.

Binaenaleyh muhterem arkadaşlar; ben şahsan bu arkadaşlar hakkında tahkikat açılmasını istiyen bir insan olarak, vicdanımın sesine uyarak diyorum ki; tahkik heyeti iyi bir şekilde hâdiseyi tetkik ve incelemiştir. Arkadaşlarımızın suçsuz olduklarına şu anda inanmış bulunuyorum. Bu sebeple mazbataya müspet rey vereceğim. (Soldan, bravo sesleri ve alkışlar).

REİS — Tahir Taşer.

TAHİR TAŞER (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlarım, gerçi Cumhuriyetçi Millet Partisi Meclis Grubu da bu Meclis tahkikatına iştirak etmemeye karar vermişti. Fakat Muhtelit Encümenin tanzim ettiği raporu okuduktan sonra, daima vicdanının emrine münkad kalmış bir milletvekili olarak bu rapor hakkındaki görüşlerimi açıklamayı gerek kendim ve gerek partimiz için faydalı buluyorum.

Muhterem arkadaşlar, raporu bir kere daha dinledik. Rapor, mahiyeti itibariyle ve toplanan delillere nazaran, üç bakan hakkında Divanı Âliye sevklerini mucip bir sebep ve delil gösterilmediğini teyideder mahiyettedir. Fakat Demokrat Parti Meclis Grubunda büyük ekisler yapan ve üçüncü Menderes Kabinesinin sukutunu hazırlıyan bu tahkikat maddelerinin Muhtelit Encümen tarafından böyle gayet kapalı bir şekilde karara bağlanmasını bendeniz usul bakımından hatalı buluyorum. (Soldan, oo.. sesleri) müsaade edin arz edeyim. Meselâ : Çürük lâstik ve kamyon hikâyesi Türk efkârı umumiyesini işgal eden büyük bir mesele olarak zihinlerde yer etmiş bulunmaktadır. Fakat Muhtelit Encümen, raporunda Doğu - Almanya ile henüz siyasi münasebetimiz bulunmadığı için döviz tahsisi muamelesinin cereyan etmediğini ve bu itibarla döviz suiistimalinin mevzu bahis olmadığını kesin olarak belirtmiş bulunmaktadır.

Benim bu görüşe ve bu iddiaya, Muhtelit Encümenin bu kararına hiçbir itirazım yoktur. Çünkü elimizde bir delil yoktur. Fakat... İkinci mesele; ithalât yapmak isteyenlere döviz tahsis muamelelerinde usul ve prensibe de istisnalar ve aykırılıklar hususunda eski Devlet Vekili ve Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili ve saire sorumlu bulunmakta-

dır, denilmektedir. Tahkikat maddesinin beşinci maddesi budur. Muhtelit Encümen dahi bu döviz tahsis muamelelerinde tercih yapıldığını kendi kararıyla teyid etmiş bulunuyor. Bu karardan bir parça okuyorum.

(Vekillerarası Döviz Komitesine verilmiştir. Döviz Komitesi bu çok müşkül vazifeyi ifa ederken hükümet adına geniş takdir salâhiyetini haiz olarak, muhtelif ithalât maddeleri ve hatta münferit talepler arasında tercihler yapmak, birini diğerine takdim etmek lüzum ve zarureti altında bulunmuştur...) deniyor. Kimler tercih edilmiştir, kimler edilmemiştir, bunlar Muhtelit Encümen raporunda sarahaten gösterilmemiştir.

Binaenaleyh benim Muhtelit Encümenin tanzim ettiği bu raporun noksan olduğunu ileri sürmemdeki yegâne sebep bu hususta ifade veren şahitlerin ifadeleri karara geçirilmediği için biz kimlerin tercih edildiğini ve kimlerin tercih edilmediklerini bilmiyoruz. (Soldan: Madde tercihi sesleri) Bu hususun açıklanması ve şüpheli hiçbir hususun kalmaması bu üç vekil arkadaşımızın menfaatleri icabatındandır.

Demin de arz ettiğim gibi, bu beş maddelik tahkikat hâdisesi Türk efkârı umumiyesinde büyük akisler yapmıştır ve 6 - 7 Eylül hâdiselerinde hükümetin sorumluluğunu mucip deliller varken, mevcut iken, hükümet hakkında tahkikat yapılması için kâfi delillerin mevcudolmadığı esbabı mucibesiyile bu talep reddedilmişti. Halbuki, Demokrat Parti Meclis Grubu, Muhtelit Encümenin yaptığı tahkikata nazaran aleyhinde en ufak bir delil bulunmayan bu üç vekil hakkında neden tahkikat açılmasına lüzum görülmüştür? (Soldan, gürültüler) Burhanettin Onat arkadaşımız bu vekiller hakkında niçin bu maddeleri ileri sürerek Yüksek Meclise tahkikat açılması lüzumu ile bir takrir vermiştir? Böyle hiçbir delil olmadığına göre, bu meselede bir politik mülâhaza hâkim olduğunu kabul etmekten başka çare yoktur. Binaenaleyh, niçin ve ne sebeple tahkikat açılması için Meclise takrir verdi? Burhanettin Onat Bey arkadaşımızın gelip burada, izah etmesi lâzımdır. Velhâsıl arkadaşlarım, bu tahkikat raporu her bakımdan noksandır ve kapalıdır. Bunun daha açık ve vâzih bir şekilde yazılması için raporun Muhtelit Encümenine iadesine dair bir takrir veriyorum. (Soldan, geç kalmışsın sesleri)

REİS — Nüvit Yetkin, buyurun.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem arkadaşlarım, müzakere mevzuu olan yolsuzluk iddiası ve bu iddianın esasları ve bunda mesuliyet bulunup bulunmadığı hususunu bir grup mevzuu yapmamıştık. Ve işin bidayetinde olduğu gibi bugün de bir grup meselesi yapmadık. Onun için bu hususa temas etmeyeceğim ve grupumuza mensup arkadaşlarımızın burada tahassül edecek beyanatlarına göre ve o kanaatleri istikametinde reylerini kullanmakta serbest bulunacaklarını arz ederek sözlerime başlayacağım.

Muhterem arkadaşlar, grup olarak bizim üzerinde durduğumuz ve yüksek huzuruza arz etmek istediğimiz mütalâalar daha ziyade bu tahkikatın esas prensipleri ve seyir istikameti üzerinde olacaktır.

Biz, bidayette, Yüksek Meclisin tahkikata karar verdiği zaman da, arz ettik ki, bu hâdisede mesuliyet varsa sadece haklarında tahkikat açılmış bulunan 3 arkadaşımıza taallük etmemek lâzımgelir. Zira iddia edilen hususlar mevzuu itibariyle aledderecat bütün hükümetin iktisadi politikasının bir icabı ve neticesi olması itibariyle mesuliyet de, aledderecat bütün hükümete sâri olması gerekir.

REİS --- Nüvit Bey bugünkü mazbata, Hükümetin topyekûn iktisadi politikası hakkında değil, 3 vekilin mazbatada yazılı maddeleri hakkındadır.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Muhterem Başkan, bu üç mesele üzerinde yapılan tahkikatın sarıh bir netice verip vermediğini izaha çalışıyorum. Bu itibarla mevzuu teşrih zorundayım.

Muhterem arkadaşlar, bir hükümetin takibettiği iktisadi politikadan neşet etmiş bâzi hâdiselerde o hükümetin haklarında tahkikat edilmiş olanlardan maada uzuvlarından çoğu halen hükümet içinde iken ve hükümetin başında iken böyle bir hâdisenin tahkikatının salim bir neticeye iktiran etmesinin mümkün olmadığını o zaman arz etmiştim.

Buna ilâveten muhterem arkadaşlar, şunu arz edeyim, Muhterem Hükümet Reisi bundan evvelki celsede beyanda bulunurken, bir vekilin istifa etmiş olması ile hakkında tahkikat açılmakla, haklarının taksir edilmiş olmayacağını ve hattâ daha evvelki bir konuşmasında böyle

bir tahkikat açılmasının o şahsın karantina altında bulundurmaya icabetmeyeceğini söylemişlerdir ve hattâ yine evvelki günkü celsede, bir vekilin deruhte ettiği, vazifeyi uhdesinde muhafaza ettiği halde hakkında tahkikatın pekâlâ yapılabileceğini beyan etmişlerdi. bizim grupumuzun bu fikre iştirak etmediğini arz etmek isteriz. Küçük bir memur hakkında yapılan bir tahkikatın dahi selâmetle icrası kendisinin muvakkaten işten el çektirilmesini icabettirirken (Soldan, gürültüler).

REİS — Nüvit Bey, çok rica ederim, geçmişteki zabıtlardaki ifadelerinizi tekrar etmeyin, mevzuu müzakere dışına çıkmayın, evvelki ifadeleriniz zabıtlara geçmiştir, bunların şimdi tekrarına lüzum yok. Mazbata hakkındaki noktalarını dinlemeye heyet muntazırdır.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Geçmişteki konuşmalarımı tekrar edemiyorum. Noktainazarımı ifadeye çalışıyorum ve diyorum ki: küçük bir memur hakkında tahkikat yapılacağı zaman o memur muvakkaten işten el çektirilmektedir (Soldan, gürültüler) Mevzuatında bu hükümler bulunan bir memlekette Vekilin, Vekâletde bulunurken dahi haklarında tahkikat yapılacağı ve bu tahkikatın salim netice vereceği noktainazarına iştirak etmemize imkân yoktur. (Gürültüler)

Aziz arkadaşlarım; diğer bir noktaya işaret edeceğim. Hatırlarsınız ki, tahkikatın devamı müddetince tahkikatın, taallük ettiği hâdiselerin cereyan ettiği, delillerin ve şahitlerin mütekâsif bulunduğu yerde, İstanbul'da Örfi İdare devam etmiştir. (Gürültüler) Örfi İdare müddeti bittiği halde İstanbul'da bilâsebeb müddeti temdit edilmiştir.

VACİD ASENA (Balıkesir) — Zaptiye nezareti altında...

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Efendim, sözcüsünüz, kürsüde konuşacaksınız, niçin isticâl buyuruyorsunuz. Hükümetin emrine münkat bulunan Örfi İdare bünyesi itibariyle vatandaşın haklarını ve hürriyetlerini taksir etmek ortadan kaldırmak gibi bir korkuyu ve tehdidi ihtiva etmektedir. Böyle bir Örfi İdare altında şahitlerin bildiklerini açıkça, korkusuzca ifade etmelerine imkân tasavvur etmiyoruz. (Soldan, Türk Milletine tam ediyor sun sesleri, gürültüler)

Muhterem arkadaşlarım, bunlara ilâveten iş başında bulunan Başbakanın tahkikat altına alınan arkadaşlarına karşı hususi itimad ve sevgisinin devam etmiş bulunması, bu arkadaşlarımızın grupunun itimatsızlık gösterecek istifa etmelerinden sonra günlere vekâletteki vazifelerine devam etmeleri haklı olarak efkârı umumiyede delillerin yokedildiği şüphesi yaratmış ve bu tahkikatın neticelerini haklı olarak talil etmiştir. hattâ bu zevattan bâzılarının vekâletten ayrıldıktan sonra da kendilerine tevcih edilmiş, tevdi edilmiş hususi vazifelerle aynı vekâlette tasarrufta buldukları da apaçık bir hakikattir.

Muhterem arkadaşlarım; bunlara bir nokta daha ilâve edeyim; yine Hükümet Başkanı tahkikat yapılan şahısların suçsuzluklarını ve bir iftiraya mâruz kaldıklarını bâzı siyasi nutuklarında, ezeümle Seyhan'da, suçsuz insanlara iftira ediyorlar diyerek kendisi ilâm ve ilân etmiştir.

Aziz arkadaşlarım; bu umumi sebeplerden başka Tahkikat Komisyonunun mesai seyrine gelince; komisyon raporunun tevziinden itibaren biz bu komisyon raporuna mesnedolan tahkikat evrakını araştırdık. Fakat maateessüf ne komisyon odasında ne Kanunlar Müdürlüğünde ne Riyasette elde etmeye imkân bulamadık. Ve öğrendik ki; komisyondan Vacid Asena arkadaşımızın yed-i emanetinde ve kilitli dolabının içinde imiş.

NAMİK GEDİK (Aydın) — Komisyondan çekilmese idiniz.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Onu arkadaşımızdan sorsa idiniz. Siz hem kendisini burada söyletmediniz, üstelik dışarda fiilen tecavüz ettiniz. (Soldan, gürültüler)

Aziz arkadaşlarım, bu suretle dosyanın mahiyetine nüfuz imkânı bulunamamış olmakla beraber bu tahkikatın kararı burada verilirken tahkikat için tahrir vermiş olan arkadaşlarımızın bu kürsüdeki ifadeleriyle tahkikatın genişliğine eğer deliller gerektirirse ve delil irae edilirse haklarında tahkikat açılan şahısların meydana çıkacak sair suçları için dahi tahkikatın devam edileceği, her türlü, ihbarın kabul edileceği beyan ve taahhüdedilmiş olmasına rağmen Tahkikat Komisyonunun Yüksek Heyetinizin vermiş olduğu kararın şümülünü taksir etmiş olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Yüksek

Heyetinizin vermiş olduğu kararın 5 nci maddesi, döviz tahsis muamelelerinin tahkiki mevzuudur ki haklarında tahkikat açılan arkadaşların zamanı idarelerine ait bütün döviz tahsisi muamelelerine dair verilen şümüllü karara rağmen Karma Komisyonun bu şümüllü emri kendi indî mütalâalarıyla tahdidederek sadece ihbarlara hasretmiş olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Bundan başka yine burada ihbarların kabul edildiği bildirilmişti. Bu hususta komisyona yapılmış olan ihbarlar gibi bu kürsüye aynı gün getirilmiş olan bir tahriri dahi ihbar olarak kabul etmek mümkündür.

Grupumuza Muhtelit Komisyon Başkanlığından «Muttali olduğumuz hâdiseleri komisyona bildirmemiz hususundaki» beyan ve emre ittiba ederek tesbit ettiğimiz bir yolsuzluğu bütün delilleriyle birlikte komisyona verdik. Yüksek Riyaset gündem dışına çıktığımızı iddia eder diye bunları okumuyacağım. Bu, üçüncü ayda verilmişti. Komisyon yedinci ayda cevap verdi. (Soldan, daha altıncı aydayız beyefendi... sesleri) Tarih öyle efendim. Daktilo hatası olabilir. Şimdi yüksek müsaadelerinize sığınarak komisyonun verdiği cevabı okuyacağım :

«7. III. 1956 tarihinde Tahkikat Encümeni ne tevdi ettiğiniz ihbar mektubu alâkası itibarıyla gereği yapılmak üzere Başvekâlet makamına tevdi edildiğini arz ederim. Muhtelit Encümen Reisi Muhlis Tümay.»

Aziz arkadaşlarım, sizlere niyabeten tahkikat yapmakta olan bir komisyonun bir ihbar mektubunu - şayet icabediyorsa - tevdi edeceği makam Başvekâlet olmamak lâzımdır. Niyabet vazifesini ifa ettiği Yüksek Meclise tevdi etmek mecburiyetinde idi. (Gürültüler)

DEVLET VEKİLİ CEMİL BENGÜ (Ordu) — Delilleri ortaya okuyun.

NÜVİT YETKİN (Devamla) Cemil Bey «Delilleri ortaya okuyun» diyor. İsterseniz okuyayım arkadaşlar.

NUSRET KIRIŞCIOĞLU (Zonguldak) — Kimler hakkında?

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Şahıslar irae edilmiş değildir, Nusret Bey. Mesulleri komisyonun tahkikatı meydana çıkaracaktır.

Muhterem arkadaşlarım, demin arz ettiğim gibi, döviz tahsisi mahiyetindeki meselelerde, Meclisin malûmatı olmaksızın kendi indî kanaatle-

rine göre hareket etmişler, döviz tahsisi olarak sadece ihbarları nazarı itibara almışlar, hattâ ihbarlar içerisinde vâkı olmuş taleplerin ve dinlenmesi istenilen şahısların dinlenmemiş olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz. Dosya elimizde olmadığı için mütalâa edemedik. Bilir kişi raporunda bâzı mütalâalar kaydedilmiş ve tahkikat sırasında istimaina lüzum gösterilen bâzı şahıslar dinlenmemiştir. Bu suretle muhterem arkadaşlar, hulâsaten tekrar etmek istiyorum ki bu şartlar altında cereyan etmiş olan bir tahkikat bize ve vatandaşlara itminan vermekten uzaktır. Muhterem arkadaşlar, şunu hemen arz edeyim ki biz bu tahkikat mevzuunun ne müddeisi ve ne de muharriki değiliz. Bu, ekseriyet grubunda yapılmış olan bâzı iddiaların, bir tahkikat mevzuu haline getirilmesinden ibarettir. Biz hâdisede sadece bir müşahit durumundayız. Bu tahkikatın neticeleri hakkında her hangi bir kanaat izhar etmiyoruz. Belki de daha sâlim bir şekilde yapılacak olan tahkikat da aynı neticelere varabilir, her hangi bir mesuliyeti ortaya koymıyabilirdi ama bu netice herkese itminan bahşederdi. Bu suretle noksan, mâlûl bir tahkikat, haklı veya haksız şüphe ve endişeleri çoğaltmaktan başka bir netice vermez, muhterem arkadaşlarımız.

Mâruzatımı bitirirken, şu ciheti de arz etmek isterim : Komisyon raporunda bâzı arkadaşların tevsii tahkikat talebinde buldukları ve bu sebeple karara muhalif kaldıkları anlaşılıyor. Bu tevsii tahkikat taleplerinin mahiyetlerini de açıklamış olmaları hâdiseyi tenvire medar olur kanaatindeyim.

Mâruzatım bundan ibarettir.

REİS — Vacid Asena.

MUHETLİT TAHKİKAT ENCÜMENİ NAMINA VACİD ASENA (Bahkesir) — Muhterem arkadaşlar, sırası geldiği zaman mâruzatta bulunmayı düşünüyordum. Fakat C. H. P. Meclis Grubu namına konuşan Nüvit Yetkin beni bilhassa kürsüye davet ettiği için ben de kendilerinin beyanına cevap vermek üzere hemen bu dâvetlerine icabet etmiş bulunuyorum.

İfadeleri hakikaten düşünülmeğe değer mânalar taşımaktadır. Buyurdular ki, Tahkikat Tâli Encümeni İstanbul'da İdarei Örfiye altında ki bir rejimde çalışmak suretiyle şahitleri dinlemiştir, bu vaziyet karşısında şahitlerin sadakat-

le ve sıhhatle hâdiseler hakkında ifade vermelerine imkân yoktur. Bu sözlerde mündemiç gizli mâna sade Tâli Encümene muzaf olamaz.

B. M. M. nin mânevi şahsiyetine de uzatılmış bir hakaret mevzuu olabilir. Meclis bu tahkikatın açılmasına karar verirken encümenin başka mahallerde tahkikat yapılması hususlarını karara bağlayarak, bu hususta direktif ve emir vermiş bulundu. Encümende bu emre istinaden İstanbul'a gitmeye karar verdi ve encümen orada uzun müddet tetkikatına, Büyük Meclisten aldığı geniş salâhiyete dayanarak çalıştı, her türlü tedbire tevessül etti ve çalışırken Örfi İdare gibi ârızı sebep ve halleri mülâhza edemezdi. Nasıl bir zihniyet tezahürüdür, ki Örfi İdarenin tatbik edildiği zaman şahit istima olunamazmış. Bu ifadeleri ile demek istiyorlar ki, şahadette fesat vardır. Bu görüş ancak bir hiçiyi aksettirmektedir. Örfi İdare şahitte korku tevlidedermiş mânası çıkan bu sözler bizi bir hiçiye götürmektedir. Kendileri iktidarda iken İdarei Örfiye ilân etmek suretiyle bu rejim altında memleketi nev'i şahsına münhasır tazyik altında bulundurmadılar mı?

Bütün salâhiyetleri nefsinde cemedan Meclisi namına salâhiyetli encümen için, Örfi İdare değil harb hali dahi müessir olamaz. Şahit dinlenir ve her şey yapılır. Dediler ki, tahkikata ait evrak için encümene müracaat ettik, fakat bulamadık.

Mazbata Muharriri sıfatıyla, veya her ne sıfatla ise benim yed - i emanetimde bulunduğunu söylüyorlar. Bunu bir gazete ve ilân varakası dağıtır gibi kapıları açıp dağıtacak değildim. Daha evvelki celsede söz almadım, buna benzer birtakım vaziyetler tahaddüs etti. Biraz da aceleye geldi galiba! (Sağdan, gülüşmeler) Anlatayım, siz de bizi dinleyin.

Komisyon İstanbul'da faaliyete başladığı günden itibaren Sayın Mehmet Zeki Tolunay arkadaşımız da bize refakat şerefini bizden esirgemedi. Yalnız benim evvelâ şahsan dikkatimi çekip arkadaşların da nazarı dikkatini çeken bir husus vardır, o da her hafta sonu Cumartesi geldi mi, her nedense refikai muhteremlerinin esiri firaş olduğunu bildirerek (yani hastalık bahane ederek) derhal Ankara'ya giderlerdi.

KEMAL BALTA (Rize) — Öyle konuşma, aile vaziyetinden burada bahsetmek ayıptır.

BEDİ ENÜSTÜN (Çanakkale) — Böyle ko-

nuşmanız muvafık değildir. Başka türlü söyleyin. (Gürültüler)

VACİD ASENSA (Devamla) — Bu her hafta devam etti, ta 15 Nisan tarihine kadar. Bu suretle encümenin bütün müzakerelerini baştan sonuna kadar takibetmişler, not almışlardır. Sonra yukarda arz ettiğim gibi refikalarımın hastalığını bahane ederek gitmişlerdir. Bana şahsan ne Halk Partisi mensubinininden, ne de muhalefet saflarında bulunan arkadaşlardan başkaca müracaat edip de evrak istiyen olmamıştır. Ben sabah 9,30 dan itibaren öğleye ve hattâ bire kadar buradaydım ve saat 2,30 dan itibaren de Meclisin sakfı altında çalışıyordum. Gelselerdi, ben kendilerine hakları olan bu isteklerini yerine getirir ve bunu kendilerinden dirig edemez idim. Bunu bizden istemedikleri halde ortada böyle sisli bir hava yaratmaya çalışmalarını tamamen yersiz bulmaktayım.

Millet Partisi adına konuşan arkadaşımızın temas ettikleri mevzulardan şu hususa cevap vereyim. Bu da DK ve İF kamyon ve lâstiklerine aittir. Başka memleketlerden gelen kamyon ve lâstikler, Türkiye'nin coğrafi hususiyeti nazara alınarak, takviyeli olarak imal edilmekte ve memleketimize gönderilmektedir. İF ve DK kamyon ve lâstikleri ise normal kalitede imal edilmek suretiyle göndermektedirler. Tekrar arz edeyim; İF ve DK kamyonlarının bütün hususiyetleri de bütün dünya çapında kabul edilen normal evsafa bulunmalarıdır. Bunlar bir ihtiyaç dolayısıyla gelmiştir. Bizim memleketimizde 10 tonluk kamyonlara 18 tonluk yük yüklenir.. 4 tonluklara da 8 tonluk mal yüklenir.. Geniş mikyasta Türkiye ile ticari muamelelerde bulunan ve bu malları imal eden fabrikalar, ticari rekabet sahasında kendileri için daha iyi bir mevki temin etmek için, yüksek kaliteli mal göndermektedirler. Bir kere DK, normal evsafa yapılmış olan kamyonların, bizim memleketin kullanma şartlarına biraz da tevafuk etmiyen evsafaları bulunabileceğini kabul etmek lâzımdır. Türkiye'nin salâhiyetli kimselerinden teşkil edilen ehli-vukuf heyeti marifetiyle yapılan hesaplar bunların arz ettiğim evsafa olduklarını tesbit etmektedir. Sair hususlar hakkında arkadaşlarımız sırasıyla beyanatta bulunacaklardır.

REİS — Abdülkadir Eryurt.

ABDÜLKADİR ERYURT (Erzurum) —
Sonra konuşacağım.

REİS — Hilmi Dura, buyurun.

MEHMET ZEKİ TULUNAY (Malatya) —
Şahsıma sataşıldı, söz istiyorum.

REİS — Arkadaşlar müdahale etti, ben de müdahale ettim. Refikasının esiri firaş olması diye konuşmasını tasvibetmedik. Bu türlü konuşma, diye kendisine ihtar ettik. Yani refikasının esiri firaş olması, sözlerini hasta bulunması mânasında aldık. O itibarla sataşma diye bir şey görmüyoruz. Hilmi Dura, buyurunuz.

HİLMİ DURA (Kastamonu) — Muhterem arkadaşlar, mâruzatımın kısa olmasına bilhasna dikkat edeceğim. Şu noktaya işaret etmekle sözlerime başlayorum.

Hiçbir zaman hak ve adalet mefhumu ile politikanın bugünkü kadar birbirinden uzak bırakıldığına şahid olmadım. Ama bu politika muhalefetteki arkadaşlarımızın her gün bir yenisini ihzar ve imal eylemekte oldukları politikadır. Tekrar ediyorum hak ve adalet mefhumundan, kanunlardan tamamen uzak düşürülmüştür. Hiçbir memlekette bunun emsali yoktur.

Muhalefetteki arkadaşlarımız, evvelinden gülmeye kararlı olarak karagöz seyrine giden küçük çocuklar gibi, buraya Demokrat Parti hükümetlerinde hasbel kader vazife almış üç vekil için aleyhte rey vermek kararıyla gelmiş bulunuyorlar. (Sağdan, senin kuruntun sesleri) İspat edeyim. Bugünkü konuşma taktikleri bundan 6 ay evvelkinin aynıdır, o zaman Meclis tahkikatı açılması için delil yoktur, diyorlardı. Bunu Nüvit Yetkin söylemiştir. 11. I. 1956 tarihli zabıt ceridesinden okuyorum: «Muhterem Burhanettin Onat arkadaşımızın takririnde birkaç madde zikredilerek ve bu maddeler hakkında esaslı bir delile istinadetmeksizin bu üç arkadaş hakkında tahkikat teklif edilmiştir.» O gün esaslı bir delilolmadığını söyleyen bu arkadaşlar, bugün hangi yeni delilleri Türk Milletinin huzuruna, Büyük Millet Meclisinin huzuruna getirdiklerini söyleyebiliyorlar? Aynı şey, Cumhuriyetçi Millet Partisine mensup Tahir Taşer arkadaşımız tarafından tekrar edildi, hem de ağır bir şekilde tekrar edildi, tahkikat kapalı şekilde karara bağlanmıştır. Bu ne muzlim bir düşünce? Kendi partisinin grup başkanı 11. I. 1956 tarihinde, hiçbir hâdise zikretmeden mücerret ve delilsiz iddialarla bakanlar

hakkında tahkikat açılmaz, diyordu. Aksi takdirde, Büyük Millet Meclisi, her dedikodu-yu tahkik eden bir heyet haline gelir, diyordu. 11. I. 1956 da partisinin genel başkanı böyle söylüyordu. Bugün yeni hiçbir delil getirmeden aynı parti âzasından biri bu kürsüye gele-rek, tahkikatı kapalı şekilde karara bağhyorsu-nuz, diyor.

TAHİR TAŞER (Kırşehir) — Sen anlamamışsın be! Sende anhyacak kabiliyet yok.

HİLMİ DURA (Devamla) — Sende anlata-cak kabiliyet yokki. Eğer ben anlamamış isem, eğer bu heyet anlamamış ise, kabahati kendinde ara, bende değil; sende beh. (Soldan gülüşme-ler, alkışlar)

Arkadaşlar, küçük bir fıkra anlatma zama-nı geldi.

Papasın biri kilisede vâ'zederken dinlemeye gelenlerin bâzıları, bilhassa yemekten sonra ge-lenler, vâz esnasında uyuklamaya başlarlarmış. Papas bir dostuna bunu şikâyet etmiş, derdini açmış. Gelenler, vâ'zederken uyukluyorlar, bu-nun çaresi? demiş.

Dostu; bunun bir çaresi var. Uzun bir değ-nek alırsın, kilise müstahdemlerinden birinin eline verirsin, deyince; papas hemen; anladım demiş, uyuklyana dürter. Dostu cevap vermiş: Hayır! Uyuklyanlar oldu mu o zaman seni, yani va'zedeni dürter.

Sayın arkadaşım! Eğer buradakiler seni an-lamıyorlarsa, anlatamıyorsun demektir. Refi-kinden birinin eline böyle bir değnek verirsin, değneği sana dürter, ona göre güzel anlatırsı-nız ve dinletebilirsiniz. (Gülüşmeler)

REİS — Hilmi Bey, târizden vazgeçin, mev-zua dönün.

Tahir Bey size de hitabediyorum, siz de tâ-rizden vazgeçin.

HİLMİ DURA (Devamla) — Yine Tahir Bey arkadaşımız diyor ki: «Döviz tevziinde ter-cihler yapıldığı, intizamsızlıklar bulunduğu biz-zat mazbatada itiraf edilmiştir.» Gayet tabîî liberasyon sistemini terk etmenin mucip sebebi Hükümete bu salâhiyeti tanımaktır. İçinde bu-lduğumuz iktisadi kalkınma, iktisadi faaliyet karşısında Hükümetin ve memleketin bâzı ikti-sadi müşküller içinde bulunduğunu inkâr etmi-yoruz. Mâruz kalman bu iktisadi müşküller dolayısıyla ithal maddelerinin tevziinde tercihler

yapmayı uygun görüyoruz. bu salâhiyeti hükü-mete tanıyoruz ve kabul ediyoruz. Hükümet de kendi bünyesinden bir heyete bu vazifeyi ver-miştir. Elbet de tercihler yapılacaktır, takdir hükümetindir. Siz suiistimali ispat ile mükel-lefsiniz. Bunı ispat etmedikçe dedikodudan ileri gidemezsiniz.

TAHİR TAŞER (Kırşehir) — Raporda bir şey yok ki.

HİLMİ DURA (Devamla) — Siz getirin de-lilleri.

VACİD ASENA (Balıkesir) — Yok ki, bir şey ne getireceğiz.

HİLMİ DURA (Devamla) — Arkadaşlarımı-zın maksatları belli ki, üç vekilin mahkûmiye-tine dair alınacak bir kararla doğrudan doğru-ya hükümetimizi ve onun zımında Demokrat Parti iktidarını lekelemektir. Gaye budur. Nite-kim bu gayelerini kendileri de itiraf ettiler. iki gün önce diyor ki, Mehmet Zeki Tulunay, «bu arkadaşlardan bâzılarının bir tahkikat hâkimi-nin haiz ve muttasıf bulunması icabeden taraf-sızlıktan ayrıldıkları görülüyordu. Bunların zihninde Mükerrer Sarol'un suçunun ortaya çıkması ve suçluluğu sabit olması halinde, onun dâhil olduğu hükümetin toptan bir töhmet al-tında bulunması ihtimalinin doğurduğu endişe hâkim olmıya başlamıştı.»

Buna şöyle cevap vereyim; bu arkadaşlardan bâzılarının bir tahkikat hâkiminin haiz olması icabeden tarafsızlıktan ayrıldıkları görülüyordu. Bunların zihninde vekillerin suçlarının orta-ya çıkmaması ve suçlarının sabit olmaması ha-linde, dâhil oldukları hükümetin toptan bir töhmet altında kalması ihtimalinin bertaraf edi-leceği endişesi hâkim olmıya başlamıştır.

İşte bulunduğunuz hal budur.

Nüvit Yetkin yanlış anlamamışsam bir mü-talâa söylediler; hakkında tahkikat açılmış bir vekilin vazife başında kalabileceği yolunda bir mütalâa serdedildi mi biz bunu tasvibetmeyiz, buyurdular. Hata etmiyorsam...

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Onu nereden çıkardınız?

HİLMİ DURA (Devamla) — Böyle dediniz. «Tasvibetmeyiz». Bu, Teşkilâtı Esasiye Kanunu-na muhaliftir. Teşkilâtı Esasiye Kanununun 50 nei maddesi diyor ki: «İera Vekillerinden birinin Divanı Âliye sevkine dair Türkiye Büyük Millet

Meclisince verilen karar vekâletten sukutu dahi mutazammındır.» Divanı Âliye sevkine dair Büyüyük Meclisten karar çıkıncaya kadar vekil vazife başında kalabilir. Madde gayet sarîh. Bu maddeyi nasıl görmemişler, nasıl bunu unuttur görünmektedirler? Hayret etmemek kabil değildir. Maksatlarını az evvel izah ettim. Kendi beyanlarının zımnında mündemiç gizli maksat. Bu maksat, 1, 2, 3 vekil, ne olursa olsun hakkında tahkikat açılın ve Divanı Âliye sevk edilsinler. Pek yakın bir günde Başvekilimizin ifade ettiği gibi, bir cümbüş olsun, günlerce, haftalarca efkârı umumiyeyi işgal etsin, hattâ şu kürsüde konuşan ve en tabîî hakkını, müdafaa hakkını kullanan bir insana «hırsız» diye bağırsın. Bunu, ertesi günü kendi resmî gazetelerinde büyük harflerle yazsınlar. Ama bununla birisinin şerefi, haysiyeti rencide olmuş, ayaklar altına alınmış, bunlardan onlara ne? Yine tekrar edeyim: Hak ve adalet mefhumlarıyla politika hiçbir zaman birbirlerinden bu kadar uzak düşürülmemişlerdir. Bu, muhalif arkadaşlarımız sayesinde olmaktadır.

Hürriyet Partisi adına konuşan arkadaşımız dediler ki: «Biz, bu işin tahkikat açılmasına dair olan müzakeresine hükümete teşmil edilmemesi dolayısıyla iştirak etmedik, rey vermedik, tahkikata iştirak etmedik, şimdi de yine müzakerelere iştirak etmeyeceğiz ve rey vermeyeceğiz.» Niçin? Nerede demokrasi? Demokrasi ekseriyetin hüküm vermesi, ekseriyetin vicdani kararını vermesi değil midir? «Bizim dediğimiz olmadıkça, biz, Meclis vazifemizi, teşriî vazifemizi yapmıyacağız.» diyen zihniyet bu memlekete yeni bir hürriyet ve demokrasi anlayışı getiremez. (Soldan, bravo sesleri ve alkışlar.) Kendilerini vazifeye davet ediyorum. Müzakereye iştirake ve rey haklarını kullanmaya davet ediyorum.

Şöyle mütalâalar da var: Vekiller hakkında tahkikat açıldı... Mahkemeye de verilsinler. Mahkemeye verilmedikleri takdirde bu, Demokrat Partinin aleyhine olurmuş... Niçin?... Çünkü, hakikatler meydana çıkarılmıyor, diye efkârı âmmede şüphe ve tereddütler hâsıl olurmuş diye arkadaşlarımız bize gayet kıymetli tavsiyelerde bulunuyorlar. Tahkikat açılmaması partinin aleyhine olur, diyorlar ve partinin selâmeti namına verin Divanı Âliye ve mahkûm edin, diyorlar.

Muhterem arkadaşlar, Demokrat Parti Türk milletinin sinesinde ihraz ettiği mevkii birkaç mâsum arkadaşı feda etmek pahasına muhafaza

edecekse biz o kalbi taşıyan insanlar değiliz. Göğsümüzde kaldırım taşı değil, kalb taşıyoruz. (Soldan, bravo, sesleri) Ve kararımızı kanunlara göre vereceğiz. İyi hükmetmek kanunlara göre hükmetmektir. Biz de bu şekilde hareket edeceğiz, arkadaşlar. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar)

REİS — Sebati Ataman.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Muhterem arkadaşlarım; Meclis tahkikatına mütedair Meclis faaliyetlerinin; Meclisin kazai fonksiyonuna dâhil bulunduğu bu kürsüden mütaaddit defalar ilân edildi, ispat edildi, ifade edildi. Fakat, bu kazai fonksiyon mevzuu üzerinde titizlikle duran arkadaşlarımız, ne hikmetse, bu tahkikat mevzularında bizleri baştan sona kadar, kazai bir fonksiyonun icabatına değil de, politik bir fonksiyonun havası içine soktular.

Şimdi bir tahkikat açılmış, tahkikat komisyonu teşekkül etmiş, uğraşmış, çalışmış, tahkikatını yapmış ve raporunu getirmiş. Arkadaşlar bu raporu münakaşa etmiyor, bu raporun doğru olduğuna veya yanlış olduğuna, bunların delillerine, şöyle veya böyle olduğuna girmiyorlar da bu rapor etrafında bir politika yapıyorlar. Bu raporun hazırlanış tarzına birtakım imalar karıştırıyorlar. Tahkikat Komisyonu iyi çalışmamış... Sâlim cereyan etmemiş tahkikat... Sâlim cereyan etmediğine dair delil?.. Yok. Ne var? Politika. Gayet sârih olarak politika var.

Şimdi diyor ki arkadaşımız; «Başvekil, diyor, burada şunu söyledi: Bir vekil hakkında tahkikat açılması o vekilin vekâletten düşmesini tazammun etmez; tahkikat devam eder bir taraf-tan; ve vekil vazifesini ifada devam edebilir.

Hayır diyor arkadaşlarımız; edemez.

Şimdi eğer politika olsa bu, «eder mi, etmez mi?» şeklinde münakaşa edilmez. Politikada «etmeli mi, edelim mi?» şekli münakaşa edilebilir. Ama madem ki mevzu kazai bir fonksiyondur; o halde «eder mi, etmez mi?» yi münakaşa edeceğiz.

Eder mi etmez mi münakaşası kanuna istinanediyor. Bakacaksınız kanuna. (Hakkında tahkikat açılan vekil vazifesinde devam edebilir) denildiğine göre artık burada tahkikatın sâlim cereyan etmediğini bir delil olarak kullanmak sadece politikadan ibaret kalır. Kazai fonksiyonda «eder mi, etmez mi» uygun bir söz değildir. Arkadaşımız burada tahkikatın sâlim

eereyan etmediği hakkında bir delil vermiş olmak endişesiyle olacak - böyle bir endişeye hakikaten sahibolup olmadıklarını bilmiyorum - belki de efkârı umumiyede bir tereddüt uyandırmak gayesiyle burada alâkası olmıyan başka şeylere temas ediyor. Gaye bir politik hava uyandırmak. Tahkikat raporunu iyi tetkik etmemişler. Çünkü, bu tahkikatı yapan komisyonun, raporun ve bu raporu candan tetkik eden arkadaşların burada bu üç vekil arkadaşımızın tamamiyle suçsuz olduğuna kendilerini inandıracığından korkuyorlar. (Soldan, bravo sesleri) Buna yanaşmıyorlar.

Sonra diyecek ki : Efendim, tahkikatı üstünkörü, gayrisâlim yaptılar. Ondan sonra vekillere suçsuz diyorlar. Hayır, diyecekler. Bunu böyle diyeceklerinin delili demiş olduklarıdır.

Miting meydanlarında dediler ki : «Demokrat Parti Grubu kendi vekillerinin hırsız olduklarına kani olmasa idi tahkikat açmazdı.» Tahkikatın açılmasını vekillerinin hırsız olduklarına bir kanaatin ifadesi olarak zikrettiler.

Zeki Başağa arkadaşım tahkikatın açılması sebebini, tahkikatın açılmasına karar veren arkadaşlarımızın haleti ruhiyesini pek güzel izah etmişti. Fakat arkadaşlar burada bir de kazai fonksiyon olduğunu iddia ediyorlar. İşlerine geldiği zaman kazai fonksiyon olduğundan bahsediyorlar. Kendilerini bir politika yapmak arzusundan asla kurtaramıyorlar. Burada mütaaddit defalar söylendi. «Demokrat Parti vekilleri hakkında tahkikat açılın, Divanı Âli kurulsun» dediler. İstedikleri bu. Bu tahkikat neticelenince ortalık aydınlanacaktır. Bu da korkudan mütevellit dedikodulardır. Kendilerine zemin hazırlamak için daima tahkikat açılın, şu yapılsın bu yapılsın diyorlar. Açık söylüyorum; tahkikat raporunun neresinde noksanlık vardır, vahsa o noksanlığı söylesinler.

Millet Partili bir arkadaş bir kanaat ileri sürdü, kanaatlerini memnuniyetle karşılarım, diyor ki; «Tahkikat raporu şu noktası noksandır...» Nüvit Yetkin arkadaşımız çıkıyor, buna asla yanaşmıyor, raporun yazılmasında suiniyet olduğundan bahsile bir karanlık nokta uyandırmaya çalışıyor. Bu politikadır; politikanın da en kötüsüdür! (Soldan, alkışlar)

NÜVİT YETKİN (Malatya) --- Muhterem arkadaşlarım, evvelâ Sebati Ataman'ın bana at-

fettiği suiniyet kelimesini ve kötü politikacılığı kendisine iade ile sözüme başlayacağım.

Aziz arkadaşlarım, Vacid Asena arkadaşımız evvelâ Yüksek Meclise hakaret ettiğim gibi bir ifade ile söze başladılar. Hiç hatırımdan geçmiyen ve düşünmeme dahi imkân bulunmıyan bir şeyi bana atıf ve izafe ettiler. Bunun sebebi ne idi? Kararımızla tahkikata burada da devam edebilirdik. Fakat sizin emrinizle biz İstanbul'a gittik ve tahkikatı orada devam ettirdik dediler. Ben İstanbul'a gidişi tenkid etmedim. Dikkat buyurmamışlar. Ben dedim ki, bu tahkikatın bütün kesafeti İstanbul'da toplanmış olduğundan oraya gidilmesi doğru idi. Ancak o zaman İstanbul'da Örfi İdare devam ediyordu. Müddeti bitti, sebepsiz temdidedildi dedim. Bunun Meclisle ne alâkası vardır arkadaşlar?

«Örfi İdare sizin zamanınızda da vardı, mahkemeler ve dâvalar da bulunmaktaydı» diyorlar. Gayet tabii bizim zamanınızda da Örfi İdare vardı. Demokrat Parti idaresi zamanında da vardır. Örfi İdare zamanında da mahkemeler yapılır ama Örfi İdare altında, hükümetin alederecat mesuliyete iştirak etmiş bulunduğu bir hâdisede bir eski vekil hakkında Meclis tahkikatı sâlim olarak yapılamaz. Bizim kanaatimiz budur. (Gülüşmeler, vah vah sesleri)

Sonra muhterem arkadaşlarım, komisyon raporunun müstenidatı olan dosyaları ve delilleri, kapıları açıp herkese dağıtacak değildik dediler. Buraya temas ettikleri için Vacid Asena Beye söylemek isterim ki; biz bu komisyon raporlarını hüsnüniyetle tetkik etmek maksadiyle ve raporun müstenidatı olan dosyaya nüfuz etmek için gayret sarf ettik. Mehmet Zeki Tulunay, Muhit Tümerkan, Nüzhet Akın arkadaşımızı ve Kanunlar Müdürünü ve muhterem komisyon başkanını iskat ederim. Dosyaları tetkik etmek intediğimizi bildirdik. Kanunlar Müdürüne gittik, bize tevzi edilmiş matbu komisyon raporunu gösterdi başkaca ellerinde bir metin ve dosya mevcudolmadığını ifade ettiler. Komisyona geldik, komisyon vazifemizi bitirdik, dosyayı tevdi ettik, dedi. Nuri Özsan arkadaşımıza Muhit Tümerkan müracaat ettiği zaman bu dosya ile alâkalarının kalmadığını ve Riyasete tevdi edilmek üzere encümen kâtibine verdiklerini söylediler. Encümen kâtibi de Vacid Asena arkadaşımıza tevdi edildiğini söyledi. Arkadaşımız kâtime mü-

racaat ettiği zaman da bu dosyanın Vacid Asena Beyin dolabında kilitli olduğu cevabı ile karşılaşmıştır. Encümene bu dosyayı tetkik edebilmek için giden Mehmet Zeki Tulunay arkadaşımız da maalesef dünkü müessif hâdise ile karşılaştı. Bunun üzerine Muhit Tümerkan arkadaşımız öğleden sonra tekrar Vacid Asena Beyi aradığı zaman yine bulamamıştır.

Sebati Ataman arkadaşımıza hemen şunu arz edeyim ki; dosyanın teferruatı ve komisyon raporu üzerinde münakaşa kabul etmeyişimiz, Sebati Ataman arkadaşımızın itham ettiği gibi mevzuu politik istikamette münakaşa etmek isteşimizden değil, aksine demin izah ettiğim gibi biz Grup olarak mesuliyetler mevzuunda bir karar ittihazını doğru görmediğimiz ve arkadaşımızı bu mevzuda kanaatleriyle başbaşa bıraktığımız için ve üç bakanın mesuliyeti hakkında mütalâa serdi, Grupumuzun prensip kararına uygun bulunmadığı için bunlara temas etmedik.

Muhterem arkadaşlar; Hilmi Dura arkadaşımız da adaletten, adaletin politika ile karıştırılmamasından bahsile kalp, kaldırım taşı, politika gibi kelimeler kullanarak bizzat politika yaptılar. Bizim politika yaptığımızı ispat sadedinde benim bir konuşmamı okumak istediler. Bu genç arkadaşımız benim konuşmamdan ancak bir cümleyi okumak suretiyle beni itham etmelerini kendilerine yakıştıramadım. Şimdi, konuşmamın metnini bendeniz okuyarak konuşmamdaki maksadı tekrar izah ve arkadaşımızın yanlışlıklarını ispat etmiş olayım :

«Bu, bir iktisadi zorluktur. Bu iktisadi zorluklar içinde vatandaşın ıstırabına sebeb olan hâdisenin sadece tabiatı eşyadan mı, yoksa birtakım suüstimaller, birtakım nüfuz ticaretleri, birtakım yolsuzluklar bâzı insanların servet terakümüne sebeb olduğu veya bâzı haksızlıkların mevcut bulunduğu ve bundan neşet ettiği gibi bir endişe duyarsa ıstırap iki kat olur, ıstırap tahammül edilmez olur. Böyle bir şeyin mevcud olup olmadığını tahkik edeceksek bendeniz şunu ifade edeceğim : Üçüncü Menderes Kabinesine tahkikatın teşmil edilmesi zarureti vardır.

Muhterem arkadaşlar; tahkikatın Üçüncü Menderes Kabinesine teşmili hususunda daha evvel verilmiş olan takrirlere C. H. P. olarak iltihak ediyoruz.»

Demin burada ifade ettiklerim ile Zabıt ceridesinin 22 nci İnikadında geçen ifadelerim

arasında bir fark varsa Hilmi Bey lütfetsinler, söylesinler.

Muhterem arkadaşlar; hâdiseyi telhis ederken, tafsil ederken, izah ederken serdetmiş olduğum şeylerden hangisini başıma kakmak istiyor? Arkadaşım, hangi yeni delillerle geldiler diyor. İddiayı biz yapmıyoruz, bu arkadaşları biz itham etmedik ki Jelil getirelim.

Demin ifade ettim, şimdi de ifade ediyorum, biz bu hâdisenin en salim bir şekilde yapılacak tahkikat neticesinde dahi bu arkadaşların suçsuzluklarıyla neticelendirilebileceğini nazardan uzak tutmuş değiliz. Sadece tatmin edici tahkikat ile haklarındaki şüphelerin idamesine değil, izalesine müncer olacağını ifade ettik, söyledik.

SEBATİ ATAMAN (Zonguldak) — Anlamadık.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Uzun uzun tefsir ettim. Zabıtları okursunuz Sebati Bey.

REİS — Tahir Taşer.

TAHİR TAŞER (Kırşehir) — Muhterem arkadaşlarım; Hilmi Dura arkadaşımız beni birtakım sözlerle itham etmeye kalktılar. Ben bunu Hilmi Dura arkadaşımıza yakıştıramadım. Benim maksadım, sözlerimin başında da arz ettiğim gibi, bu üç Bakan hakkında mutlak surette son tahkikatın açılması merkezinde değildir. (Soldan, «Bravo Tahir Bey» sesleri) Mevcut rapora göre, Tahkikat Komisyonunun hazırladığı evraka göre bu üç arkadaşımızın Divanı Âliye sevkini mucip ortada bir delil yoktur. (Soldan, «Bravo, Tahir Bey» sesi, alkışlar, «aferin» sesleri)

REİS — Hilmi Dura «itham etmedim» diyor.

TAHİR TAŞER (Devamla) — Yalnız ben, belki meslekî bir alışkanlık neticesi, bu fezlekeyi kifayetsiz buldum, noksan buldum.

Meselâ döviz tahsisi meselesinde birçok yolsuzluklar yapıldığı hakkında efkârı umumiyede türlü dedikodular oldu. (Olabilir sesleri) Bu raporda bizzat tercih yapıldığı kabul edilmektedir. Ben kendimi ne ile, hangi delille ikna edeyim? Ben istedim ki, bu rapor, bu fezleke tanzim edilirken her türlü şüphe ve tereddüdü izale edecek şekilde; şahitlerin ifadeleri yazılsın, ehlivukuf raporları varsa yazılsın, sonra vesikalar varsa karara geçsin. Ben bunu söylemek istedim. Raporda ehlivukuf beyanları ve şahit ifadeleri topyekûn tetkik edildikten sonra salim bir neticeye varılacağı gayet tabiidir.

Sonra, bu üç vekil arkadaşımız hakkında açılacak Meclis tahkikatına ben şahsan muhalifim. (Bravo sesleri) Arkadaşlar ben hakikaten buna muhaliftim, çünkü hâdisede delil yoktu. Delil olmadığına göre bu arkadaşlarımız niçin aylarca tâzibedildiler, işkence yani mânevi üzüntü içinde bırakıldılar? O halde, Demokrat Parti Meclis Grubu tahkikatın açılmasına lüzum gördüğüne göre, elbette elinde delilleri vardır. Ve Burhanettin Onat arkadaşımız bu delillere uyararak bu arkadaşlarımız hakkında Meclis tahkikatı açılması için Yüksek Meclise tezkere yazmıştır. Eğer delil yok idiyse bu tavrı imzalayan Burhanettin Onat bir müfteri durumundadır arkadaşlar.

SUAT BAŞOL (Zonguldak) — Doğru, yaşa! (Gülüşmeler).

Ben deminki kanaatimde ısrar ediyorum. Fezleke kapalı yazılmıştır, noksandır. Ben bu hâdise hakkında katî bir kanaate varabilmemiz için fezlekenin Muhtelit Encümenine geriverilmesini, usul ve kanun hükümleri dairesinde yeniden yazılmasını teklif ediyorum.

REİS — Encümen Reisi.

KOMİSYON REİSİ NURİ ÖZSAN (Muğla) — Muhterem arkadaşlar; ilkönce bir hâtıramı nakletmek suretiyle sözlerime başlayacağım :

Demokrat Parti muhalefettedir, 1947 yılı, biz (Sağ tarafı göstererek) şurada oturuyoruz. Halk Partisinin dile düşmüş vekillerinden birisi hakkında tahkikat açılmıştır. Demokrat Partiden bir üye istediler. Bendeniz vazifelendirildim. Hakikaten bir suiniyet olup olmadığını bidayetten sonuna kadar en ince teferruatına kadar tetkik etmeyi kendime vazife telâkki ettim. Parti olarak da vazife bildik ve başından sonuna kadar vazifemizi yaptık arkadaşlar. Sonra tahkikat bitti. Bizim küçük bir muhalefet şerhimiz üyük bir siyasi netice almaya müsaitti, hâdise polemige çok müsaitti. Geldim, tahkikat safahatını grupuma arz ettim, anlattım ve son tahkikat açılmasını icabettirir mahiyette delil olmadığını ifade ettim. Grupum bir şahsın şerefiyle oynamak bize yakışmaz, binaenaleyh korekt bir insan olarak ademitakip kararına iltihak edeceksin dediler. Bu şekilde iltihak ettim. Bir gün dahi siyasi polemik ve istismar mevzuu yapmadık arkadaşlar. Yıllarca hakkında dedikodu yapılmış bir kimse için dahi tenezzül etmedik.

Muhterem arkadaşlar, bu 3 vekil arkadaşın haklarında tahkikatın nasıl açıldığını bilirsiniz. Tamamen hislerimize istinadettik. Muhalefet ve matbuat, mütemadiyen, birçok bildikleri varmış gibi, tahkikatı kulaktan kulağa yayarak ve «bir tahkikat açılrsa neleri ortaya koyacağız.» havası içinde istediler. Biz, «ne varsa ortaya çıksın» diye hislerimizle hareket etmek suretiyle, tahkikatın açılmasına reylerimizle karar verdik. Ve her şeyin açıklanmasını o kadar istedik ki, bütün muhalefet partilerine komisyonda yer verdik. Adım adım tahkikatı takibetmeleri imkânını kendilerine bahsettik. Nüvit Yetkin arkadaşımız dosyanın kendilerine gösterilmediğini ifade ettiler. Bini aşan sayfaları birkaç saat içinde okumak imkânını değil, komisyona âza seçilmeleri suretiyle aylarca, yarım seneye yakın bir süre içinde devam eden tahkikatı en ince teferruatına kadar takibetmeleri imkânını kendilerine bahsettik. Fakat kendileri bundan tamamiyle faydalanamadılar, birkaç ay devam ettiler komisyona. Benim şahsi ve naçiz kanaatime göre neticede hiçbir şey çıkmıyacağını anladılar. Perşembenin gelişi Çarşambadan belli oldu... Fakat maalesef bir polemik, bir siyasi taktikle komisyondan ayrıldılar. Bu husus komisyonda mevzuubahis edildi. Muhtelit Komisyonda, mademki vazifeden istinkâf ediyorlar, bu arkadaşların yerine başkalarını seçelim diyenler oldu. Komisyon şu kararı verdi : «Hayır! Belki günün birinde büyük bir vazife duygusu ile gelirler; her an gelip tahkikata katılma imkânlarını ve tahkikatın seyrini tetkik imkânını kendilerine açık bırakalım. Yerlerine başka arkadaş seçmiyelim.» Ve tahkikatın sonuna kadar yerlerini açık bırakıp kendilerine intiazr ettik. Gelmediler arkadaşlar.

Kendi gruplarına tezkere yazdık; «ne biliyorsanız gelin söyleyin» dedik. Hakikaten ellerinde birçok deliller var ve birçok şey biliyorlarmış gibi görünüyordular. Kendilerine ne varsa getirin dedik. Eğer tahkikatı bu kadar teferruatıyla meydana çıkarmak arzusunda olmasaydık kendilerini vazifeye davet etmek lüzum ve ihtiyacını duymazdık. Buna mukabil getire getire bakanların hiçbirisiyle alâkası olmayın bazı memurlar hakkında iddiaları mutazammın bir hâdiseyi getirdiler. Biz de bunu, alâkasına binaen ve tahkikat yapması için, Başvekâlete tevdi

ettik. Arkadaşım zabıtları okuyarak daha tafsilâtiyle ifade edeceklerdir.

Günlerden beri dosyanın istendiği gibi incelenmediği kabûlinden bir mânaya gelebilecek bir ifadede bulundular. Öyle değil arkadaşlar. Dün öğle zamanı Muhit Tümerkan arkadaşım tahkikat dosyasını görmek istediklerini bana ifade ettiler. Ben, dosyaların komisyonun malı olmaktan çıktığını, Çünkü işin Meclise intikal etmiş bulunduğunu ifade ettim, Maamafih dosyadan raportör ve sözcü arkadaşların malûmatı olabileceğini söyledim. Soralım, tahkik edelim. Vaeid Asena arkadaşımı bulalım, dedim. Bir daha kendilerini görmedim, takibetmediler. Yalnız bir defa kapıda söylemekle iktifa ettiler. Bir daha ne arıyan ne de soran oldu.

Muhterem arkadaşlar; şereflerin üzerinde politika yapmak, bundan netice istihsal etmek iyi bir şey değildir. Ben bilhassa Nüvit Yetkin arkadaşına ve onun ağır başlılığına bunu yakıştıramadım. Eğer bir hâdisi biliyorlarsa, bunun tahkikinde bir kusur olmuş ise, noksan kalmış ise, vekil mesuldür diye bir iddiaları var ise; onu getirsinler. İstanbul'da sıkı yönetim varmış. Yıkı yönetim ne şekilde ifade alınmasına, yapılacak ihbarlara mâni olmuş? Bunları söylesinler. Sonra her şeyi biliyoruz iddiasında bulunan bu arkadaşlarımız, hangi hâdiseleri gelmiş de tahkikat komisyonunun önüne delilleriyle birlikte sermiştir? Yok arkadaşlar.

Bu itibarla burada Sebati Ataman arkadaşımızın da dediği gibi, bir bulanık hava yaratmak gayreti mevcuttur. Bunun iyi bir şey olmadığını ifade ile iktifa ediyorum (Soldan, alkışlar).

REİS — Abdülkadir Eryurt.

MUHTELİT TAHKİKAT ENCÜMENİ NAMINA ABDÜLKADİR ERYURT (Erzurum) — Efendim, bendeniz iki noktaya arzı cevap edeceğim : Birisi Muhterem Muammer Alakant Beyefendinin beyanlarına, diğeri de Nüvit Yetkin Beyefendinin iddiaları üzerindedir.

Muhterem Muammer Beyefendi deminki konuşmalarında buyurdular ki : «11. I . 1956 tarihli İnikatta bu tahkikat mevzuu görüşülürken biz bunun üç vekile hasredilmesi sebebiyle itiraz ettik, hükümete teşmilini istedik.» ve devamla cümleyi aynen şu şekilde bitirdi : «Tahkikatın yukarıda işaret edilen şahsiyetlere teşmilini temin hususunda verdiğimiz taktır Yü-

sek Meclisçe reddedilmişti. Hâdisenin bu inkişafı karşısında grupumuz, adı geçen tahkikata iştirak etmeme kararına varmış ve tahkikatta vazife almamıştı.»

Halbuki Muhtelit ve Tâli Komisyonunda vazife almışlardır ve muhterem arkadaşımızın Muhtelit Komisyonun yaptığı ilk toplantıya - ki, bu toplantı 16 . I . 1956 Pazartesi gününde olmuştur. - Komisyona bütün Hürriyet Partisine mensup mebus arkadaşlarla beraber iştirak etmişler ve grupları adına komisyon zaptının beşinci sayfasında görüleceği üzere şu beyanda bulunmuşlardır : «Seçilecek Tâli Komisyonunda iktidara mensubolmayan milletvekillerinin de bulundurulması mevzuunda ısrar ediyoruz. Nitekim bundan evvel Atif İnan hakkında tahkikat açıldığı zaman Halk Partisi ekseriyette idi fakat gerek Millet Partisinden gerek Demokrat Partiden âza bulundurulmuş idi. Demokrat Partiden Nuri Özsan ve Hulûsi Demirelli bulunacaklar. Bunun için de Hürriyet Partisinin Tâli Komisyonunda âza bulundurulmasını arz ediyoruz...» diye partisi için kontenjan tefrikini istemiş ve Muhtelit Komisyon da bunu kabul etmiştir. Bunun üzerine Turan Güneş arkadaşımız Tâli Komisyona âza olarak seçilmiş ve bu arkadaşımız da 11 . I . 1956 tarihinde değil 18 . I . 1956 tarihinde Tâli Komisyon içtimama iştirak etmek suretiyle vazife almış, toplantılarda bulunmuş bilâhara çekilmişlerdir.

Muhterem Nüvit Yetkin'in iddialarına gelince : Tâli komisyona Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu Başkan Vekili sıfatıyla bir boru tevzii ve ihale mevzuunu getirdiler. Malûmu âlinizdir ki, Tahkik Komisyonunda boru tevzii ve ihale işi tahkik mevzuuna dâhil değildir. Bu ihale mevzuu haklarında tahkikat yapılan vekillerin ilgileri bulunmaması, bir şirketin boru mubayaasına ait ihale işidir. Bu iddianın komisyona geliş tarihi 25 . III . 1956 dır ki, o zaman C. H. Partisinin Tâli Komisyonunda üye bulunan Mebusu Sayın Zeki Tulunay arkadaşımız da bu toplantıda bulunmuşlardır. Bu iş hakkında Tâli Komisyon şu şekilde bir karara varmıştır : «C. H. P. Meclis Grubu Başkanvekili Nüvit Yetkin imzasıyla komisyona verilmiş olan boru tahsisi işi tahkikat mevzuları dışında görüldüğünden haklarında tahkikat icrasına karar verilen dört vekilden birine isnat kabiliyeti de bulunmamış olması sebebiyle mezkûr ihbar ge-

reğinin yapılması için Muhtelit Komisyona tevdiine karar verildi.»

Muhtelit Komisyona tevdi edilmesi demek, kanuna göre tahkikat yapılması için merciine tevdi demektir. Bu kararın altında Muhterem Tulunay arkadaşımızın da imzası bulunmaktadır. (Soldan, alkışlar)

Diğer hususlarda ve maddeler üzerinde tavzihler arzu buyurulursa icabeden cevabı arz edebilirim.

REİS — Muammer Alakant.

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Manisa) — Muhterem Abdülkadir Beyefendi bizim bu tahkikat meselesindeki hareket tarzımızla burada arz ettiğim beyan arasında bir tezat bulunduğu işaret ettiler. Böyle bir tezat yoktur.

NUSRET KİRİŞCIOĞLU (Zonguldak) — Bü tün hayatın tezatlarla dolu. (Gülüşmeler).

YUNUS MUAMMER ALAKANT (Devamla) — Bunu tavzih etmek isterim. Burada üç vekil hakkında tahkikat talebi geldiği zaman Grupumuz Başkan Vekili Fethi Çelikbaş arkadaşımız bugün burada arz ettiğim noktayı bertafsil dermeyan ettiler. Ve tahkikatın Döviz Komitesindeki döviz tahsis ve tevzi işleriyle alâkadar olan diğer şahsiyetlere de teşmiline ait bir takrir verdiler bu takrir kabul edilmedi. Büyük Millet Meclisi munhasıran üç vekil hakkında tahkikat açılmasına karar verdi ve bu tahkikatın açılmasını takibeden bir veya iki gün sonra Hürriyet Partisi Grubu hiçbir meseleyi konuşmadan Anayasa ve Adalet Komisyonu âzalarıyla Muhtelit Komisyonun toplantısına geldiler. Gelenler arasında bendeniz de vardım. Ve bu komisyon âzalarının evvelce verilmiş olan bir tahkikat kararı üzerindeki mesaisine iştirak etmeyi tabii bulduğumuz için biz de orada noktai nazarlarımızı serdettik dedik ki, bu tahkikat komisyonu içine her parti grupundan iki milletvekili seçilsin. Bir milletvekili seçilecek olursa bu arkadaş, daimî surette komisyonda bulunamaz. Nitekim Tâli Komisyon da % 52, 53, 55 gibi ekseriyetle toplanabildi. Bu talebimiz reddedildi ve bu suretle fiilen Hürriyet Partisi milletvekillerinin komisyonda lâyikiyle çalışmaları menedilmiş, önlenmiş oldu.

Grup toplantısı yapıldıktan sonra neticeyi grupun tebliğinde de izah etmiştik. Şimdi burada Hürriyet Partisinin ileri sürdüğü bu sebep-

leri burada uzun uzun izah etmeye ve beyhude münakaşa açmaya, sizleri üzmeye ve sinirlendirmeye bir mahal görmüyorum. Bu grup başkanının tebliğ etmiş olduğu sebeplerle, tahkikat zaten Hürriyet Partisi mebusları tarafından öne sürülmemiştir. bir iddia ortaya atılmış değildir. Bu, Hürriyet Partisi mebuslarının bir dâvası değildir. Diğer arz ettiğim sebeplerle, Hürriyet Partisi Meclis Tahkikatına iştirak etmemek kararını verdi. Bu arada diyorlar ki, «Efendim, Turan Güneş geldi. Yapılan toplantıda Mükerrerrem Sarol hakkında açılan tahkikatın mahiyetini bilmediğimiz için bu tahkikata iştirak etmek kararını aldık ve tahkikata Turan Güneş arkadaşımız iştirak etti.» Tahkikatın hangi vekillere aid olduğu bilinmediği için Turan Güneş arkadaşımız bir gün tahkikat Tâli Komisyonunda bulunmuşlardır. Nihayet bu, Turan Güneş arkadaşımız ile Hürriyet Partisi Grubu arasında olan bir meseledir. Kaldı ki, Turan Güneş arkadaşımız orada tamamen usule ve komisyon salâhiyetlerine ait umumi mahiyette mütalâada bulunmuşlardır. Mesele bundan ibaret.

Arkadaşlar, bizim hareketimizde mebdede ve intiha arasında bir tezat ve tenakuz yoktur.

REİS — Nüvit Yetkin.

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Muhterem arkadaşlar; demin Hilmi Dura arkadaşımın bana aidolarak bahsettiği ve cevap verirken gözünden kaçmış iki noktaya müsaade ederseniz cevap vereceğim. Hilmi Dura arkadaşım dediler ki, arkadaşlarımız suç ve suçlu yaratmak ve suçu idame ettirmek gayretindedir. Demin arz ettiğim gibi bir defa daha ifade edeyim ki biz bu tahkikatı bir suç iddiası ile ortaya çıkıp talebetmiş değiliz. Böyle bir şeyin dâvacısı biz olmadık. Bu, ekseriyet grupundan geldi. Bu kararı ekseriyet grupu verdi. Binaenaleyh bizim bir suçlu yaratmak ve bu suçluluğu idame etmek iddiasının aksi böylece sabit oluyor. Fakat buna mukabil kendilerinin ifadelerinden ve Sebati Ataman'ın Zeki Başağa'ya iştirak ederek ileri sürdüklerinden bir başka mevzu ortaya çıkıyor. Zeki Başağa burada dediler ki halk efkârındaki heyecanı yatıştırmayı uygun gördüğümüz için mevzuu buraya getirdik. Meclis tahkikatı kararı alınması ve bir komisyonun tahkikata memur edilmesi halk efkârındaki dedikoduları önlemeye mâtuf ise ki Yüksek Mec-

lisin böyle bir kastı olmadığını zannediyoruz. Ve bunu Hilmi Beyin bu kasıtle söylemediğini ümediyoruz. O takdirde halk efkârını yatıştırmak gayretiyle bir suç ve suçlu yaratmak gayretine kendileri düşmüş ve üç arkadaşımızın devamlı zan ve şüphe altında kalmalarına bizzat kendileri sebebiyet vermiş oluyorlar demektir.

Hilmi Dura arkadaşımız bir Anayasa maddesi okudu, bir vekilin hakkında tahkikat açılması halinde, Divanı Âliye gidinceye kadar, vazifesinde kalacağını, söylediler. Bunda ihtilâfımız yok. Sayın Başbakan da aynı noktayı dün söylemişlerdi. Ben de demiştim ki, evet efendim, bir memurun mesuliyeti devam ederken memuriyet vazifesine mütaallik bir işin tahkiki zmnında, muvakkaten olsun işten el çektilmesi mevzuatında yer almış bir memlekette...

DEVLET VEKİLİ EMİN KALAFAT. (Çanakkale) — Lüzum görülürse, mecburi değildir.

NÜVİT YETKİN (Devamla) — Bu takdirde bir belediye reisi, belediye reisliği vazifesinden mütevellit bir suçtan hakkında tahkikat yapılırken, bir valinin yine vazifesinden dolayı hakkında tahkikat yapılırken, vazifelerinde bulunması nasıl salim bir tahkikatın yapıldığı kanaatini vermez, efkârı umumiyeyi tatmin etmezse bir vekil de hakkında tahkikat yapılırken vazifesinde kalabilir ama bu tahkikat kimseyi tatmin etmez ve salim bir tahkikattır denemez. Bizim üzerinde durduğumuz nokta budur.

Muhterem arkadaşlar, Sayın Nuri Özsan arkadaşımız eski bir hâtirasını ifade ettiler, bir vekil hakkında tahkikat yapılırken, suçsuz olduğuna inandığı bu zatın suçlu olarak gösterilmesini istemediği ve bu suretle hakkında tanzim edilen ademitahkik kararına iştirak ettiklerini söylediler.

Biz kimsenin suçluluğunu iddia etmedik, tekrar edeyim arkadaşlarım; biz tahkikatın mâlûl olduğu noktalara Yüksek Heyetin nazarlarını çekmek istedik. Demin de ifade ettiğim gibi, tekrar edeceğim, salim bir tahkikat yapılmış olursa, arkadaşlar hakkındaki netice asıl o zaman umumi efkârı tatmin eder.

Nuri Özsan arkadaşımıza cevap arz ediyorum; buyurdular ki, binlerce sayfalık evrakı birkaç saat içinde tetkik etmek imkânı yoktur. Hakikaten yüzlerce sayfalık tahkikat evrakını nihayet Mecliste bulunan arkadaşlarımızın bu tahkikatın

mahiyetine nüfuz edebilmek arzusu hakları olduğuna göre, tevziden itibaren iki gün içinde Meclis gündemine almak hususunda gösterilen talep ve tehalükü izah etmek kabil olmaz, arkadaşlar.

Bir noktaya daha arzı cevabedeyim.

Nuri Özsan arkadaşımız, etekler dolusu, yağın, yağın hâdiseler var, diyorlardı, hiçbirisini bildirmedi; dediler.

Biz, yağın yağın hâdiseler iddiasında mı bulunmuşuz, nereden çıkarıyor bunu? Etekler dolusu, yağın yağın hâdiseler iddiası Demokrat Parti grupunda serdedilmiştir. Buna ait dosyalar Muhlis Erdener ve diğer arkadaşlarımız Riyaset Divanına tevdi etmişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım; Mehmet Zeki Tulunay arkadaşımızın Tâli Komisyonun bir kararına iştirak etmiş olduğunu Muhterem Abdülkadir Eryurt arkadaşımız ifade ettiler. Filvâkı, bizim verdirdiğimiz ihbarın tahkikinin Tâli Komisyona verilmediği, bu işin Muhtelit Komisyonun vazifesinden olduğu açıktır. Bu itibarla Tâli Komisyonun vazifesi cümlesinden olmadığı doğrudur. Bunun Muhtelit Komisyona iade edilmesi gayet tabiidir. Muhtelit Komisyonun bu tahkik mevzuunu ele almamasını ve Meclise niyabet vazifesi gören bir komisyonun kendisine yapılan ihbari Başvekâletle alâkalı, diye oraya göndermesini doğru görmüyoruz.

Arkadaşlar; Muhterem Burhanettin Onat'ın bu kürsüden tahkikat münasebetiyle yaptığı beyanatı bu mevzuun tahkikat mevzuları içine giriyor mu, girmiyor mu, diye bir münakaşaya yer vermeyecek kadar sarıhtır. Şimdi, Burhanettin Onat arkadaşımızın sözlerini hatırlatarak sizleri daha fazla işgal etmeden kürsüden ineceğim.

«Meclisi Âlinizde büyük çoğunluğu hukukçular teşkil ediyor. Hukukçu olmıyanlar da en basit hukuk kaidesi olduğu için takdir buyururlar. Biri hakkında ihbar vâkı olur, tahkikat açılır bu tahkikat esnasında başka suçlular meydana çıkarsa, o tahkikatı yapan yahut o cürmün muhakemesini yapan mahkeme,, hayır, ben yalnız şunun üzerinde duracağım, bunu alamam, diyebilir mi? Dese dahi bunu böyle söyleyebilir mi? Binaenaleyh arkadaşlar, burada her şey zikredilmemiş ise, noksan tarafları varsa bile sayın muhalif arkadaşlardan rica ediyorum, biz milletten aldığımız ilhamla bir iktidar grubu olarak ehemmiyetli bir operasyon yapıyoruz, bunu bir polemik mevzuu olarak ele alıp hırpalamaya kalkmasınlar, bize yardım

etsinler. Bunu rica ediyorum. (Soldan, alkışlar) Delilleri ile gelsinler, ihbar edecekleri şeyler varsa getirsinler. (Soldan, bravo sesleri) Eğer kabul etmezsek, örtbas etmeye kalkarsak isnatlarını o zaman ileri sürsünler.»

Bunu hatırlatarak ve buna istinadederek Hasan Erdoğan arkadaşımızın tevdi ettiği tahkikat mevzuunu ve bizim grup olarak Muhtelit Encümene verdiğimiz hâdiseyi birer ihbar telâkki edeceklerini ümidetmiştik. Bunu arz etmek istedim.

REİS — Abdülkadir Eryurt.

ABDÜLKADİR ERYURT (Erzurum) — Nüvit Yetkin arkadaşımızın beyanları sebebiyle söz aldım. Arkadaşımız buyuruyorlar ki; biz müracaatımızı yaptık, Tâli Encümen Muhtelit Encümene gönderdi.

Mademki ihbarın merciinin Tâli Komisyonunun olmayıp, Muhtelit Komisyon olduğunu biliyorlardı da niçin bunu Tâli Komisyona gönderdiler de doğrudan doğruya Muhtelit Komisyona göndermediler?

NÜVİT YETKİN (Malatya) — Yanılıyorsunuz, beyefendi. Yanlış anlamışsınız.

ABDÜLKADİR ERYURT (Devamla) — Muhtelit Komisyona gelen bu ihbar komisyonda görüşüldü ve mevcut tahkikat mevzularıyla ve haklarında tahkikat yapılan şahıslarla ilgili görülmedi, Muhtelit Komisyona tevdi edildi. Tâli Komisyon tahkikat mevzuu ve haklarında karar verilen kimselerin hangi mevzular sebebiyle haklarında tahkikat yapılacaksa bu çerçeveye ile mukayyettir, onun dışına çıkamaz. Bunun dışında ihbar olursa işi merciine tevdi eder. Komisyon bu vazifesini yapmış. Tahkikatı merciine tevdi etmiştir. Esasen ihbar, haklarında tahkikat açılan üç vekille de ilgili değildir, bu şeker şirketinin bir boru ihalesi işine aittir, Şeker Şirketinin yaptığı bir ihale mevzuudur. Haklarında tahkikat izni verilmiş olan ne Ticaret Vekilinin; ne Maliye Vekilinin ve ne de Devlet Vekiliyle alâka ve münasebeti yoktur. Bunun için bu işi yapan memurlar hakkında takibat yapılmak üzere ihbar mektubu merciine tevdi edilmiştir.

Keyfiyeti bu şekilde cereyan ettiğini tavzih etmek istedim.

REİS — Burhanettin Bey sataşma dolayısıyla söz istediniz değil mi? Buyurun.

BURHANETTİN ONAT (Antalya) — Muhterem arkadaşlar, hava sıcak, biraz da üzerini-

ze şifa, kırgınlığım var, bugün hiç konuşmak niyetinde değildim. (Gülüşmeler) Ama tahrik ettiler ve dediler ki : «Ortada bir şey bulunmadığına göre Burhanettin Onat müfteri mevkiine düşüyor.»

Ne yapalım arkadaşlar, iktidarda tolerans en büyük şartlardan biridir. Cevabını vereceğiz, ama kızmadan, hiddetlenmeden ve hiç şüphesiz edep çerçevesini aşmadan. (Soldan, bravo sesleri).

Üç vekil hakkında tahkikat açılmasına dair takrire bendeniz imza koydum. Hak ve hukuk kaidelerine göre elde kuvvetli deliller, esbabı sübutiyeler bulunması iktiza ederdi. Ve takriri vereceğimiz zaman bunu hukukçu arkadaşlarımız söylediler. «Siz böyle bir takrir veriyorsunuz ama, bunda ele alınacak esaslı bir esbabı sübutiye yok. Nasıl veriyorsunuz» dediler.

Arkadaşlar, vaktiyle derebeylerden birisi terör için sık sık adam asarmış ve halk birbirine sorarmış, «Neden asıldı bu adam?» diye. «İskele maddesinden» derlermiş.

Biliyorsunuz ki, bu takririn verilmesi memlekette geniş akisler yarattı. Eş, dost, tanıdık, tanımadık bana rasgeldikçe soruyorlardı : «Sen böyle bir takrir vermişsin, neden, neye dayanarak?» Ve ben cevap veriyordum : «Efendim, teneke maddesinden.» (Gülüşmeler).

«Neden verdin bu takriri?» Efendim, kalay maddesinden, lâstik maddesinden.. Nihayet döviz maddesinden...

Ve muhalefet de bu takrir burada konuşulurken sordu. Şimdi Nüvit Beyin söylediği gibi ve hattâ Tahir Beyin söylediği gibi. «Esbabı sübutiye yok, ortada delil yok, ne diye verdiniz bu takriri?» Doğru arkadaşlar. Ne diye verdik?

Tevfik Fikret'in :

«Din şehit ister, asüman kurban.»

Dediği gibi..

Aylardan beri : «Suiistimal var, hırsızlık var, Ticaret Vekâletinde şöyle çalınıyor, bilmem ne vekâletinde böyle çalınıyor» dedikoduları almış yürümüştür. Muhalefet mitinglerinde, kongrelerinde : Hırsızlık var, şöyle çalınıyor, böyle çalınıyor.» diyorlardı.

Arkadaşlar, telkin öyle kuvvetli bir zehirdir ki, bir mebusun, bir devlet adamının, halkın değil Peygamberin, ilâhların bile başını makûs istikamete çevirebilir. Bu makûs istikamet, bu isnatlar memleketin evride ve ev'iyi şa'riyesine

kadar nüfuz etti. Büyük çoğunluğumuz bunun tesiri altında kaldı. (Bravo sesleri). Efkârı âmenin mânevi baskısı altında kaldık. Ne yapabiliriz? Buraya çıkıp, «Böyle bir şey yok!» demiş olsaydık, alehittak, inanmazlardı. Ne yapacaktık? Bunu bir Meclis tahkikatına arz ettik. İnceden inceye elensin, tahkik edilsin, şayia halinde olanlar, işitilenler, işitilmeyenler ortaya dökülsün, diye. Tahkikat heyetimiz efkârı umumiye ilân etti, bunlar haricinde bilinen, işitilen bir şey varsa ihbar edilsin, kabul edeceğiz, dedi. Efkârı umumiye önünde kendi vidadımız önünde onları tebriye edebilmek için, kendimizi tebriye edebilmek için bunu yapmaya mecburduk. Onun için yaptık arkadaşlar, onun için! Ama iyi mi yaptık? Ne demek arkadaşlar, bir an üç vekilin birden Meclis tahkikatına verilmesi ne demektir ve nerede görülmüştür? Ama biz bunu hüsnüniyetle yaptık arkadaşlar. Demokrasinin ruhuna iman ederek, zaruretlere inanarak, neticesi budur diyerek yaptık. (Soldan, bravo sesleri, alkışlar). Göğsümüzü açarak fedakârlık yaptık, neticesi ne oldu arkadaşlar? Aferin mi dediler? (Asla sesleri).

İlk neticesi, mitinglerde dediler ki; «Görüyor musunuz, suiistimaller, hırsızlıklar almış yürümüş. Delili de işte, kendileri üç vekili Meclis tahkikatına verdiler.» Ondan sonra, geçen gün Turan Güneş dedi ki; «Elbette suiistimal var, delil mi arıyorsunuz? üç vekilinizi kendi elinizle Meclis tahkikatına verdiniz.» Ama, biz, suç vardır, yüzde yüz vardır diye vermedik arkadaşlar.

Zan üzerine, mevcut zannı, mevcut şüpheyi hakikate çıkarmak için ve eğer varsa ihbar edilsin, asılmaları lâzımgelirse asılsın diye verdik. Bunu böyle hamam tokmağı gibi başımıza vursunlar diye vermedik ve bunu yapmaya hakları yoktur! (Soldan, bravo sesleri).

Şimdi diyorlar ki, bilhassa Tahir Bey arkadaşım ve Nüvit Yetkin Bey diyor ki: «Bu üç vekili Meclis tahkikatına verdiklerine göre elbette bildikleri bir şey vardır; açıklasınlar.»

Arkadaşlar bildiğimiz bir şey olsaydı, kıvrım kıvrım esbabı mucibe ararken elbette onu da bütün delâliyle ortaya koyar, verirdik. Neye saklıyacağız? Çekindiğimiz nokta olsaydı bu Meclis tahkikatı açılması mevzuunu getirmezdik; geçer

giderdik. 1958 e kadar hâkimiyet bizim; kim ne yapabiliriz? (Soldan, 1958 den sonra da sesleri).

Şimdi bu mevzu etrafında geliyorlar, konuşuyorlar. Evvelâ şurasını işaret etmek isterim, bütün samimiyetimle konuşuyorum arkadaşlar: Meclis tahkikatı açıldı, devam ediyor. Kulağımız kırıste. Acaba ne haber çıkacak? Şahit dinleniyor, deniyordu. Bir gün gazetelerden okuyoruz ki komisyonda bulunan Halk Partili arkadaş çekilmiş. Bir ip ucu bulamadılar dedim. (Soldan, gülmeler) Ufacık bir ip ucu bulursa idi bu arkadaş bırakıp gider mi idi? (Soldan, alkışlar) Evvelâ emin olun, her şeyden evvel vatanperverlikleri mâni idi buna. Niçin bırakıp gitmişler? İzah etmeye çalışıyorlar. Bir gün Reisi Başbakan telefonla çağırmış, bu madde veya bir madde hakkında kendisi ile görüşmüş...

Arkadaşlar, o madde «bir madde» olmasa idi de «bu madde» olsaydı ve o Reis Başvekil konuşurken Başvekil deseydi: «Ey bu heyetin Reisi!.. Sen bu işi örtbas edecek şekilde hareket edeceksin...» Buna peki diyecek bir insan tasavvur eder misiniz içimizde?.. Böyle iş olur mu arkadaşlar... Baskı olmuş(!) İçimizden seçtiğiniz koskoca bir heyet bir kişinin, baskısına tâbi olacak ve örtbas edecek, tahkikatın istikametini, mecrasını değiştirecek, ne varsa öyle yapacak... Arkadaşlar ben kendi zaviyemden böyle bir şai-beyi kabul etmiyeceğim gibi, arkadaşların içinde B. M. Meclisinin bu işi tahkik edeceksin diye seçtiği ve içinde muhaliflerin de bulunduğu ne böyle bir heyetin böyle bir tesir altında bulunacağına, ne de bir Başvekilin böyle bir harekette bulunacağına inanmak mümkündür arkadaşlar. (Soldan, alkışlar).

Şimdi vaziyet ne oluyor? Efkârı umumiyenin aydınlanması, tatmin edilmesi, kendi vidadımızın tatmin edilmesi için attığımız mevzu etrafında bir tahkikat açılıyor, bir neticeye varılıyor. Bu netice Meclis tahkikatına arz edilen üç vekilin cezai ve malî masuliyetini mucip bir suç işlemedikleri merkezindedir. Bunun üzerine bunu cerhedecek deliller getirmiyorlar, filân şahidi dinlemediniz, demiyorlar; filân mevzu ele alınmadı demiyorlar, global olarak, kapalı cümlelerle (karanlığa kurşun sıkmak kabilinden) müphem ithamlarda bulunuyorlar. Kapanırsa bile zihinlerde şüpheler kalsın, «ne olsun burada cürüm vardı, burada suç vardı fakat alınan tertibat sayesinde bu örtbas edildi, unutuldu gitti.» desin-

ler, diye. Arkadaşlar, bu itham korkunç bir ithamdır. Ortada bir cürüm olacak Büyük Millet Meclisi bir heyet seçecek ve tesir altında bu cürümler örtbas edilecektir. Bu korkunç bir ihtimaldir. Bu, bir memleketin, bir cemiyetin sükutu için lâzımgelen bütün şartların mevcudiyetini ilân eden meşum bir iddiadır. (Soldan, bravo sesleri) Falan meseleyi ele almadı, diyor. Alâkalı da mı almadı, bu mevzua ait delilleri var idi ise niçin getirmediler? Getirsinler ve bana yardım etmiş olsalardı da Tahir arkadaşımın beni tavsif ettiği gibi (müfteri) vaziyetine düşmemiş olsaydım. Bu mesele geldi, henüz karar verilmedi. Müspet, sarih delilleri varsa çıkarsınlar, hem vallahi, hem billâhi imzama kendi imzalarının yanına atar ve huzurunuzda pak alınla, göğsümü gere gere çıkarım. (Soldan, «hepimiz, hepimiz,» sesleri). Fakat böyle bir şey yoksa, ortalgı bulandırmak ve seçim balığını avlamak için suyu daima bulanık tutmak yoluna gitmesinler. Bunun da bir yolu vardır. (Gülüşmeler) Bir parti-tezkibi yüzünden memleketin âli menfaatlerine kıymasınlar; kendilerinden bunu yalvarırım. (Soldan, şiddetli alkışlar, bravo, sesleri)

REİS — Bir takrir vardır. Okuyoruz.

Yüksek Reisliğe

Üç vekil hakkında yapılan tahkikata ait görüşmeler aydınlatıcı mahiyettedir. Müzakerelerin kifayetini arz ve teklif ederiz.

Yozgad Mebusu

M. Ataman

Yozgad Mebusu

T. Alpav

REİS — Söz almış arkadaşlar mevcuttur, kifayeti reylerinize arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Mazbata hakkında bir takrir var. Okuyoruz, efendim.

Riyasete

Arz ettiğim şifahi sebeplere mebni rapor noksan olduğundan yeniden tanzim edilmek üzere encümene iadesini arz ve teklif ederim.

Kırşehir Mebusu

Tahir Taşer

REİS — Takriri reyinize arz ediyorum, encümene iadesini kabul edenler... Etmeyenler.. Reddedilmiştir.

Mazbatanın birinci ve ikinci maddelerini reyinize arz ediyorum; kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Mazbatanın 3 ncü maddesini reyinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Mazbatanın 4 ncü maddesini reyinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Mazbatanın 5 nci maddesini reyinize arz ediyorum, kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Eski Ticaret ve İktisat Vekili Sıtkı Yırcalı, eski Maliye Vekili Hasan Polatkan, eski Devlet Vekili ve Başbakan Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu haklarında, Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümenince yapılan tahkikat sonunda hazırlanan mazbata gereğince salâhiyetlerin kötüye kullanılmasından mütevellit gerek cezai ve gerekse malî her hangi bir mesuliyet tevehhini muhik gösterecek hiçbir hal ve keyfiyet bulunmadığına Meclisçe karar verilmiştir. (Soldan, şiddetli ve sürekli alkışlar)

22 Haziran 1956 Cuma günü saat 15 te toplanılmak üzere İnikadı kapatıyorum.

Kapanma saati : 18,00

6. — SUALLER VE CEVAPLAR

A — TAHRİRİ SUAL VE CEVABI

1. — *Hatay Mebusu Şekip İnal'ın, Hatay vilâyeti ihtiyaçları için 1955 yılı içinde kaç ton demir tahsis edildiğine dair sualine İktisat ve Ticaret Vekili Zeyyat Mandalıncı ile İşletmeler Vekili Samet Ağaoğlu'nun tahriri cevapları (7/137)*

21. II. 1956

T. B. M. Meclisi Yüksek Riyasetine
1955 takvim yılı içinde Hatay vilâyetine tah-

sis edilmiş olan demirler hakkında aşağıdaki sorularımın İktisat ve Ticaret Vekili ile İşletmeler Vekili tarafından yazılı olarak cevaplandırılmasını saygılarımla rica ederim.

Hatay Mebusu

Ş. İnal

1. 1955 yılı içinde Hatay vilâyeti ihtiyaçları için gerek ithal ve gerek Karabük mamulâtından

kaç ton demir tahsis edilmiştir? Bu meyanda vekâletçe şahıslar adına tahsis edilmiş demir varsa kimlere tahsis edilmiştir? İsimlerinin bildirilmesini.

2. Hatay vilâyetine tahsis edilmiş olan ithal ve Karabük demirlerinden kaç tonu Antakya şehri halkı ihtiyaçlarına tahsis olunmuştur? Şahıslara tahsis olunmuş demir varsa isimleriyle aldıkları miktar nedir?

3. Yukardaki iki maddeye göre tahsis edilmiş demirler nerede teslim edilmiş ve kimler tarafından teslim edilmiştir?

T. C.

İktisat ve Ticaret Vekâleti
Tetkik Heyeti Reisliği

Sayı :
Genel : 11
Özel : 476

16. VI. 1956

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliği Yüksek
Makamına

23. II. 1956 tarih ve 7-137/2398-10681 sayılı yazıları cevabıdır.

Hatay vilâyeti ihtiyaçları için 1955 yılı içinde kaç ton demir tahsis edildiğine dair Hatay Mebusu Şekip İnal tarafından verilen tahrirî su-

al takririyle ilgili malûmat ilişik olarak sunulmuştur.

Saygıyla arz olunur.

İktisat ve Ticaret Vekili
Z. Mandalinci

Not :

1. Vekâletimizce demir tevziatı Tanzim ve Tahsis Dairesinin teşkili tarihi olan 18. V. 1955 e kadar idari mahiyette ve İç Ticaret Umum Müdürlüğü ile İktisat ve Ticaret müdürlükleri kanaliyle yapılmıştır.

Bu devreye aidolarak Hatay vilâyetine tahsis edilen demir miktarı ekli (I) sayılı listede gösterilmiştir.

2. 18. V. 1955 tarihinden sonra bu işlerle uğraşmak üzere kurulmuş olan Tanzim ve Tahsis Dairesince Millî Korunma hükümlerine müsteniden doğrudan doğruya vilâyetlere tahsis usulü vaz'edilmiştir.

Bu suretle Hatay vilâyetine yapılan demir tahsisleri (II) sayılı listede gösterilmiştir.

3. Karabük müesseseleri İşletmeler Vekâletine bağlı bulunması dolayısıyla mezkûr müesseselerden Hatay vilâyetine yapılan tahsisler hakkında vekâletimizce bilgi verilmesine imkân görülememiştir.

Saygıyla arz olunur.

12. VI. 1956

1955 yılında Hatay vilâyetine yapılan demir tahsisleri ve bunlardan tevzii yapılmış olanları gösterir liste

Tahsis edilenin adı	Tahsis	Verilen	Tahsis emrinin	
	miktarı	miktar	Tarih	No.
	Kilo	Kilo		
Akiş T. A. Ş.	64 000	11 557	22. 2. 1955	3037
Hüseyin Kenanoğlu	10 000	10 000	13. 3. 1955	4205
Mustafa Baylan	17 000	7 000	25. 3. 1955	6404
A. Fevzi Atahan	9 250	9 250	25. 3. 1955	6404
İbrahim Aran	5 350	5 350	25. 3. 1955	6404
Muharrem Uzmay	9 000	9 000	25. 3. 1955	6404
Akarca yolu menfezleri için	1 200	1 200	25. 1. 1956	1386
Mektep, hastane ihtiyacına	20 000	20 000	25. 1. 1956	1386
Hayırlar Yaptırma Kurumuna	20 000	20 000	15. 4. 1955	7825
Bekir Beşen	3 000	3 000	25. 1. 1955	1386
Ömer Oktay	1 000	1 000	25. 1. 1955	1386
Ali Düzen	700	700	25. 1. 1955	1386
Kerim Güler	3 000	3 000	25. I. 1955	1386
Mustafa Elçi	8 000	8 000	25. 1. 1955	1386

1955 yılında Hatay vilâyetine yapılan demir tahsislerini gösterir liste
İstanbul Bölge İktisat ve Ticaret Müdürlüğünden

Tahsis edilenin adı	Tahsis miktarı Kilo	Tahsis emrinin Tarihi	No.
Muharrem Umay	1 550	13.1.1955	855
Naime Turan	1 000	13.1.1955	855
Mehmet Yayla	21 000	13.1.1955	855
Halef Gür	15 000	13.1.1955	855
Mahmut Ataer	5 000	13.1.1955	855
Nedim Sönmez	1 200	13.1.1955	855
Muzaffer Saylan	500	13.1.1955	855
Ahmet Gençay	1 500	13.1.1955	855
Marta Gezirci	2 000	13.1.1955	855
Şaban Örnektekin	1 090	13.1.1955	855
Ulaştırma Bakanlığı İşçi Lojmanları	150 000	29.1.1955	1684
Hatay ili köprü inşaatı	144 000	29.1.1955	1684
Hatay Valiliği ilkokul ve hasta ihtiyacına	30 000	29.1.1955	1684
Hikmet Meryem	1 500	18.3.1955	5694
Nuri Aydın Konuralp	1 800	18.3.1955	5694
Mecir Akıncı	84 000	2.2.1955	1919
Muzaffer Gazioğlu	80 000	10.2.1955	1930
Güzel Bahçelievler Yapı Kooperatifi	93 550	24.2.1955	3423
Hayri Altuğ	19 000	24.2.1955	3423
Mehmet Tacettin	10 300	24.2.1955	3423

Adana Bölge İktisat ve Ticaret Müdürlüğünden

Nejat Erdoğan	15 000	25.1.1955	1386
Fahri Akkoyunlu	20 000	25.1.1955	1386
Tarım Bakanlığı İskenderun bahçe kültürleri lojmanları için	1 000	25.1.1955	1386

Mersin Bölge İktisat ve Ticaret Müdürlüğünden

Yusuf Cehni	1 450	13.1.1955	855
Ömer Aktay	2 000	13.1.1955	855
Apistolu Zireyk	21 264	13.1.1955	855
Halef Arıbal	15 000	13.1.1955	855
Zeki Göçmen	45 000	13.1.1955	855
Hatice Barlas	1 205	13.1.1955	855
Muhsin Girişan	1 500	13.1.1955	855
Rifat Bayraktar	550	13.1.1955	855
Cihat Eren	1 750	13.1.1955	855
Nedime Büzen	700	13.1.1955	855
Cuma Güner	1 000	13.1.1955	855
Nuri Türker	1 500	13.1.1955	855
Mehmet Yücel	10 000	4.5.1955	9022
Durmuş Saracoğlu	2 410	20.4.1955	8033

No. 3387

Hatay vilâyeti ihtiyaçları için 1955 yılında kaç ton demir tahsis edildiğine dair Hatay Mebusu Şekip Ünal tarafından verilen tahrirî sual tahririne dairemizce verilebilen cevaba ait

N o t

1. Dairemiz 18.5.1955 tarihinde kurulmuştur. O tarihten 1955 senesi sonuna kadar Hatay vilâyetine :

5.8.1955 tarihinde İstanbul'dan 250 ton
11.8.1955 » Mersin'den 50 »
26.10.1955 » » 50 »

olmak üzere 350 ton demir tahsis edilmiştir.

Mezkûr tarihler arasında dairemizce şahıslar adına tahsis yapılmamıştır.

2. Bu demirlerin 161 tonu valilikçe Antakya şehri halkı ihtiyaçlarına tefrik edilmiştir.

3. A) İstanbul'dan 5.8.1955 tarihinde tahsis edilen 250 tonluk demir aşağıda kayıtlı tarihlerde mutemet veya vekilleri tarafından isimleri yazılı firmalardan şu nispetlerde teslim alınmıştır:

Tarih	Mutemet	Firma	Miktar Kg.
22.8.1955	Haydar Gürün V. Sabih Boran	Kemal Alemdar	10 000
26.8.1955	» » » » »	Ege ihracat K.	30 000
26.8.1955	» » » » »	Muammer Talgar	10 000
18.8.1955	Mustafa Porsuk V. Lûtfi Abacıoğlu	Ege ihracat K.	20 000
18.8.1955	» » » » »	Kâzım İşmen	10 000
19.8.1955	Ahmet Yanaray V. Ali Yanaray	» »	25 000
19.8.1955	» » » » »	Temel Taş	35 000
19.8.1955	Şükrü Türkmen (kendisi)	Emin Dutibek	23 353
19.8.1955	» » »	Omiros S. İsakidis	16 246
19.8.1955	» » »	Ege ihracat K.	8 000
19.8.1955	» » »	Kâzım İşmen	12 401
18.8.1955	Şakir Necmettin Hataylı	Omiros S. İsakidis	50 000
			250 000

B) Mersin'den 11.8.1955 tarihinde tahsis edilen 50 ton demirden

27.8.1955	Hüseyin Yanaray	Demir İş. T. A. Şt.	5 939
27.8.1955	» »	Mirkelân Firması	10 428
26.8.1955	» »	Demiriş T. A. Şt.	5 598
27.8.1955	Mahmut Göğüş	Çingalloğlu Ltd. Ş.	4 500
27.8.1955	» »	Mirkelân Firması	4 736
27.8.1955	» »	Nihat Sözer	4 727
3.9.1955	» »	Demiriş T. A. Şt.	4 000
			39 928

olmak üzere ceman 39 928 kilo demir teslim alınmış, bakiyesi sanayi demiri olduğundan ve piyasada talibi bulunmadığından vilâyete teslim alınmamıştır.

C) Mersin'den 26.10.1956 tarihinde tahsis edilen 50 tonluk demir şu suretle teslim alınmıştır:

Tarih	Mutemet	Firma	Miktar Kg.
25.11.1955	Muzaffer Gazioğlu	Zeki Sabahtan	4 996
28.11.1955	» »	Mirkelâm Firması	14 500
15.11.1955	Hüseyin Yanaray	Zeki Sabahtan	10 000
10.11.1955	Mustafa Porsuk	» »	10 000
	Mehmet Ustaoglu	» »	10 500
			49 996

Tanzim ve Tahsis Dairesi Reisi
Okunamadı

T. C.

İşletmeler Vekâleti

Demir Bürosu

Sayı

Genel : 5869

Özel : 3

11 . V . 1956

Özü : Hatay vilâyetine yapılan demir tahsisi Hk.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Riyasetine

23 . II . 1956 gün ve Kanunlar Müdürlüğü ifadeli 7-137/2398-10681 sayılı yazıları karşılığıdır.

Hatay Mebusu Şekip İnal tarafından verilen, Hatay vilâyeti ihtiyaçları için 1955 yılı içinde tahsis edilen demirler hakkındaki sual tavrının vekâletimizi ilgilendiren cihetleri tetkik edilmiş ve cevapları aşağıda arz olunmuştur.

1. 1955 yılı içinde Hatay vilâyetine Demir ve Çelik işletmelerinden ceman 392.6 ton demir tahsis edilmiştir. Bu miktarın 70.1 tonu Antakya şehrine, geri kalan 322,5 tonu da vilâyetin diğer bölgelerine aittir.

2. Demir işliyen sanayici ve esnaf ihtiyaçları vilâyetçe bildirilen umumi ihtiyaç miktarı esas tutularak doğrudan doğruya vilâyet adına, diğer hususi ihtiyaç talepleri ise Ticaret ve Sanayi Odaları, Nafia ve belediyelerce verilen ihtiyaç belgeleri esas tutularak vekâletçe şahıslar adına tahsisler yapılmak suretiyle karşılanmaktadır.

3. 1955 yılında valilik ve şahıslar adına yapılan tahsislerin miktarlarıyla, namlarına tahsis yapılanların isimleri ve tahsis edilen demirlerin kimler tarafından teslim edildikleri ilişik listede gösterilmiştir.

4. I ve II nci devre tahsisleri Karabük Demir ve Çelik Fabrikası sahasında, III ve IV ncü devre tahsisleri de Adana Demir ve Çelik Deposundan teslim edilmiştir.

Keyfiyeti bilgilerine saygılarımla arz ederim.

İşletmeler Vekili
S. Ağaoğlu

1955 yılında Hatay vilâyetine

1955 yılı I

(Ocak, Şu

Talebeden	Tahsisi alan	Aidoluğu iş	Miktar ton
Ticaret ve Sanayi Odası	Mehmet Şükrü Türkmen (Antakya)	Sanayici ihtiyacı	7.—
Belediye	Bahçelievler Yapı Koop.	Ev inşaatı	49,5
Cerciş Magzelci	Cerciş Magzelci	» »	10.—
Yani Pandinas	Yani ve Kostantin Pandinas (Antakya)	Fabrika »	5.—
Akiş Pamuk A. Ş.	Akiş Pamuk Dokuma A. Ş. (Antakya)	» »	20.—
Abdullah Şehoğlu	Abdullah Şehoğlu (Antakya)	Ev »	4.—
Ahmet Alpan	Ahmet Alpan ve Ali Pürçüklü	» »	2.—
Belediye Reisliği	Nejat Erdoğan		10,5

1955 yılı I

(Nisan, May

Valilik	Mehmet Yaylas (Antakya)	İlkokul	2.—
»	Hatay Valiliği (Antakya)	Yol ve menfez	2,5
»	Mehmet Ali Küçükpınar	Gümrük binası	2
Belediye	Belediye Reisliği	Elektrik Şebekesi	12,5
»	Dört Yol Belediye Reisliği	» »	12.—
Hayırlar Derneği	Hayırlar Yaptırma ve Koruma Derneği	Cami inşaatı	56.—
M. Ahmet Alpan	Ahmet Alpan, H. Ali Pürçüklü	Ev »	8.—
Süleyman Uyar	Süleyman Uyar	» »	9.—
Dr. Faik Onat	Dr. Faik Onat	Apartman »	4.—
Cerciş Magzelci	Cerciş Magzelci	» »	22,5
Bedir Dikkaya	Bedir Dikkaya	Sinema »	4,5
Valilik	Mehmet Şükrü Türkmen (Antakya)	Sanayici ihtiyacı	20.—

yapılan demir tahsis listesi

nci devre

bat, Mart)

M Ü L A H A Z A T

Tahsis valilik emrine yapılmış olup 6 tonu Okur Nakliyat Şirketi adına İskenderun'a sevk edilmiştir. 1 tonu henüz teslim alınmamıştır.

Kendilerine teslim edilmiştir.

Karabük komüsyoncularından Mustafa Özen'e teslim edilmiştir.

Antalya Ambarı Karabük mümessilliğine teslim edilmiştir.

Karabük komüsyoncularından Mustafa Yazıcı'ya teslim edilmiştir.

Okur Nakliyat Şirketi adına İskenderun'a sevk edilmiştir.

Kendilerine teslim edilmiştir.

Mütaahhidin talebine atfen malzemenin tamamı Karabük komüsyoncularından Yusuf Armutçu'ya teslim edildi.

I nci devre

15, Haziran)

} Bu iki tahsis Valilikçe Antakya Hususi Muhasebe Md. ne verilmesi bildirilmiş, fakat malzeme daha henüz teslim alınmamıştır.

Cercis Magzelci adına İskenderun'a sevk edilmiştir.

Valilik tarafından iptal edilmiştir.

> > > >

> > > >

Valilikçe 6 tonu tahsis edilmiş ve aynen tahsis sahibine teslim edilmiştir.

Valilikçe 4,5 tonu tahsis edilmiş ve aynen tahsis sahibine teslim edilmiştir.

Malzeme bedelini göndermediğinden tahsisi iptal edilmiştir.

Valilikçe 8,5 ton tahsis edilmiş, 7 tonu kendisine, 900 Kg.da mutemedi Yakup Mutlu'ya teslim edilmiştir.

Valilikçe 3,5 ton tahsis edilmiş, 2,5 tonu kendisine teslim edilmiş, 1 tonu henüz teslim edilmemiştir.

Tahsis Valilik emrine yapılmış olup Okur Nakliyat Şirketi adına İskenderun'a sevk edilmiştir.

(Temmuz, Ağustos, Eylül)

Talebeden	Tahsisi alan	Aidoluğu iş	Miktar ton
Belediye Reisliği	Belediye Elektrik İşlet.	Elektrik Şebekesi	13,1
Valilik	Mehmet Ali Küçükpınar	Gümrük binası	5,4
»	Şefik Cezayirli Şirketi	Tütün Bakımevi	9,5
»	Abdülkadir Çiğin (Antakya)	İlkokul inşaatı	4
Gübre Fabrikası	Gübre Fabrikası T. A. O.	Ambar »	17,5
Sıtkı Atahan	Huriye Sıtkı Atahan (Antakya)	Fabrika »	0,5
Hayırlar Derneği	Abdullah Bilgin	Cami »	5,2
Güzel Bahçelievler	Güzel Bahçelievler Koop.	Kooperatif evleri	23.—
Kızılay Başkanlığına	Kızılay Başkanlığı	Sağlık Merkezi	0,7
Ahmet Kızıltan	Ahmet Kızıltan	Dükân inşaatı	1,3
Abbuş Ateşoğlu	Abbuş Ateşoğlu (Antakya)	Ev »	0,3
Rasim Gali	Rasim Gali (Antakya)	» »	0,8
Cemil Yiğit	Cemil Yiğit (Antakya)	» »	0,2
Rasim Gürsoy	Rasim Gürsoy (Antakya)	» »	0,2
Ali Akyüz	Ali Akyüz (Antakya)	» »	0,2
İlyas Azrak	İlyas Azrak	» »	3.—
Hayriye Altuğ	Hayriye Altuğ	» »	2.—
Mehmet Tacettin	Mehmet Tacettin	Apartman »	5,3
Atıf Ersöz	Atıf Ersöz (Antakya)	Ev »	0,5
Aliye Keşani	Aliye Keşani	» »	3,5.
Muharrem Uzmay	Muharrem Uzmay	» »	0,5
Hanna Huri	Hanna Huri (Antakya)	» »	1,7
Hanefi Çardak	Hanefi Çardak (Antakya)	» »	0,2
Ahmet Aksoy	Ahmet Aksoy (Antakya)	» »	0,5
Mustafa Ateş	Mustafa Ateş (Antakya)	» »	0,5
Valilik	Madenî Sanatkârlar Derneği	Sanayici ihtiyacı	10.—
»	Şefik Cezayirli ve Ortağı	Hükümet konağı	16.—
»	Mutemet Mehmet Uslu	Sanayici ihtiyacı kır- pını	3,5
Yekûn			392,6

IV ncü devre

1, Ekim, Kasım, Aralık)

M Ü L Â H A Z A T

Belediyenin Muhasebecisi Ömer Oktay'a teslim edilmiştir.
Kendisine teslim edilmiştir.

» » »
» » »

Şirketin mubayaa memuru Necati Kırac'a 11 tonu teslim edilmiş, bakıyesi henüz teslim alınmamıştır.

Mehmet Kenan Hurioglu'na teslim edilmiştir.
Adana Emniyet Ambarında Kuddusi Çeviker'e teslim edilmiştir.
Mutemetleri Ahmet Özkan'a teslim edilmiştir.
Henüz teslim almamışlardır.

Akın Kolektif Şirketine teslim edilmiştir.
Mutemet Kenan Hurioglu'na teslim edilmiştir.

» » » » »
» » » » »
» » » » »
» » » » »

Akın Kolektif Şirketine teslim edilmiştir.

» » » » »
» » » » »

Mehmet Kenan Hurioglu'na teslim edilmiştir.
Akın Kolektif Şirketine teslim edilmiştir.

» » » » »

Mehmet Kenan Hurioglu'na teslim edilmiştir.
Akın Kolektif Şirketine teslim edilmiştir.

» » » » »
» » » » »

Tahsis Valiliğe yapılmış olup Dernek mutemedi Mustafa Porsuk'a teslim edildi.

Samandağı Hükümet Konağı inşaatı için Valilikçe tahsis edilen bu miktar malzeme firmanın mutemedi Ömer Şen'e teslim edildi.

Tahsis Valiliğe yapılmış olup mutemedin kendisine aynen teslim edilmiştir.

Antalya Mebusu Burhanettin Onat ile Elâzığ Mebusu Selâhattin Toker'in, eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, Maliye Vekili Hasan Polatkan ve Devlet Vekili, Başvekil yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu haklarında Meclis Tahkikatı açılmasına dair tavrirleri ve Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni mazbatası (4/159, 160)

Antalya Mebusu Burhanettin Onat'ın, eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, Maliye Vekili Hasan Polatkan ve Devlet Vekili, Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu haklarında Meclis Tahkikatı açılmasına dair tavriri (4/159)

24 . XII . 1955

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisliğine

I - Memleketimizin ihtiyacı olan teneke, kalay, lâstik, otomobil ve yedek parçaları ile nal ve mihın vaktinde idhal edilmemiş olması;

II - Otomobil ve traktörlerin idhalâtı sırasında bunlara ait yedek parçaların idhalinin düşünülmemiş olması;

III - Nüfusumuzun çoğunluğunu teşkil eden çiftçilerimizin ihtiyacı olan nal ve mihın tevzi ve taksim usulünde yanlışlıklar ve yolsuzluklar bulunması hususlarında eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı;

IV - Doğu - Almanya'dan idhal edilen kanyon ve lâstikler için döviz tahsisindeki yolsuzluk, idhalâtının muayyen sebeplerle tercih edilmesi ve idhal edilen bu malların kalite bozukluğu hususunda eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ve eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı;

V - İdhalât yapmak isteyenlere döviz tahsisi muamelelerindeki usul ve prensipte istisnalar ve aykırılıklar hususunda eski Devlet Vekili ve Başvekil yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu, eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ve eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı haklarında Meclis Dahilî Nizamnamesinin 169 ncu ve mütaakıp maddeleri gereğince Meclis tahkikatı açılmasını ve sözü geçen nizamnamenin 172 nci maddesi hükmüne göre tahkikatın icrasının Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden teşkil olunacak bir Muhtelit Encümene havale olunmasını Yüksek Meclisin tasvibine arz ve teklif ederim.

Antalya Mebusu
Burhanettin Onat

Elâzığ Mebusu S. Toker'in, eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, Maliye Vekili Hasan Polatkan, Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu haklarında Meclis tahkikatı açılması hakkında tavriri(4/160)

2 . I . 1956

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

1. Memleketimizin ihtiyacı olan teneke, kalay, lâstik, otomobil ve yedek parçaları ile nal ve mihın vaktinde idhal edilmemiş olması,

2. Otomobil ve traktörlerin idhalâtı sırasında bunlara ait yedek parçaların idhalinin düşünülmemiş olması,

3. Nüfusumuzun çoğunluğunu teşkil eden çiftçilerimizin ihtiyacı olan nal ve mihın tevzi ve taksimi usulünde yanlışlıklar bulunması hususlarında eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı;

4. Doğu - Almanya'dan idhal edilen kamyon ve lâstikler için döviz tahsisindeki yolsuzluk, idhalâtının muayyen sebeplerle tercih edilmesi ve idhal edilen bu malların kalite bozukluğu hususunda eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ve eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı;

5. İdhalât yapmak isteyenlere döviz tahsisi muamelelerindeki usul ve pirenste istisnalar ve aykırılıklar hususunda eski Devlet Vekili ve Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu, eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ve eski Ticaret ve İktisat Vekili Sıtkı Yırcalı hakkında Meclis Dahili Nizamnamesinin 169 ncu ve mütaakıp maddeleri gereğince Meclis tahkikatı açılmasını ve sözü geçen Nizamnamenin 172 nei maddesi hükmüne göre tahkikat icrasının muhalefet partilerinden ikişer, bağımsızlardan bir kişi, iktidar partisinden 8 kişi alınarak kurulacak bir tahkikat encümenine havalesine ve bu tahkikatın en geç 3 ay içinde bitirilmesine karar verilmesini Yüksek tasviplerine saygı ile arz ve teklif ederim.

Elâzığ Mebusu
S. Tokar

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni

Esas No. 4/159, 160

Karar No. 35

Yüksek Riyasete

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ittihaz buyurulan 11 Ocak 1956 tarih ve 1951 sayılı karar gereğince eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ile eski Devlet Vekili, Başvekil Yardımcısı ve Hariciye Vekâleti Vekili Fatin Rüştü Zorlu haklarında (5) madde için Meclis tahkikatı açılmış olduğundan Muhtelit Encümenimiz tarafından yapılan müzakere sonunda işbu mazbata tanzim kılınmıştır :

Karar madde : 1 ve 2

«Memleket ihtiyacı olan teneké, kalay, lâstik, otomobil ve yedek parçalar ile nal mihının vak-tinde idhal edilmemiş olması»;

«Otomobil ve traktörlerin idhalâtı sırasında bunlara ait yedek parçalarının düşünülmemiş olması» cihetlerinden eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı hakkında tahkikat icrasını âmir bulunmaktadır.

Başlangıç

Her iki madde metninde tadad edilen mevzuların tesbit, tetkik ve izahı bakımlarından mütedahil bir vaziyet arz etmesi hasebiyle tevhid edilmesinde zaruret görülmüştür.

İdhal Rejimi

İdhalât işlerinde tatbik edilegelmekte bulunan liberasyon sistemi 1952 senesi Eylûl ayına kadar devam etmiş ve bu tarihten sonra tahdidî bir usul ikame olunmuştur.

Bu sistemin bâzı takyidat husule getirdiği inkâr edilememekle beraber buna munzam olarak memleketin içinde bulunduğu kalkınma hız ve hamlesinin ve daha sonra izah olunacak bâzı mücbir sebeplerin tevlidettiği tesir ve tazyıkların de tetkik nazarından uzak bulundurulmaması keyfiyetinin, bir hakikatın ifadesi olarak burada belirtilmesinin lüzumlu telâkki edildiğini kaydettikten sonra tetkikatın ana veçhelerinin arz ve izahı düşünölmüştür.

Umumi vaziyet

Mahiyetleri itibariyle muayyen maddelere ait ihtiyaçlarının tesbiti ile memlekete idhalinin vaktinde temin olunmaması şeklinde birleşen tahkik mevzuları hakkında encümen tetkikatını :

1. Fiilî idhal miktarları (İstatistikler),
2. Muhtelif senelere ait idhalât talepleri,
3. İhtiyaç ve istihlâke müessir şartlar (mücbir sebepler),
4. Tahsis işleri,
5. Döviz, transfer muameleleri gibi başlıca unsurları nazarı itibara almak suretiyle intacetmiş bulunmaktadır.

Ezcümle ;

Ticaret Vekâletinin ; umumi ihtiyaç miktarlarını geçen yılların fiilî idhalâtı ve aynı zamanda piyasa taleplerinin vasatisini birleştirmek suretiyle tesbit ve mesaisine bu suretle istikamet verdiği celp ve tetkik olunan kuyudat münderecatiyle anlaşılmıştır. Her ne kadar yukarda arz olunan esaslara göre yapılan tahminler hakiki ihtiyacı tam olarak ifade edebilecek kıstastan mahrum bulunduğuna dair bir düşünce hâsıl olsa bile, buna rağmen ihtiyaç vasatilerinin tesbitinde bir hataya düşünömediği de görölmüştür.

Bilhassa 1955 senesi için, daha evvelki senelere ait fiilî idhalât miktarlarının mukayesesi yapılmak ve iktisadi inkişafımız da hesaba katılmak suretiyle tahmin ve buna göre tahsis muamelelerine tevessül edilmiştir.

Ancak ;

- a) İnşaatına başlanılan tesisler için dış ödeme zarureti,
- b) Avrupa İktisadi İş Birliğine biriken borçların tediyesi lüzumu,
- c) İki yıl arka arkaya takibeden kuraklık dolayısıyla zirai istihsalin azlığından bu maddelere mütaallik ihraat miktarlarındaki tenezzül,
- d) Krom, demir cevherlerinin fiyat bakımından satışlarının tehiri,
- e) Tütün ihraacının gecikmesi,
- f) Binnetice döviz miktarının azalması gibi en mühim bir âmili tevlidetmiş olması hasebiyle 1955 senesi için kâfi miktarda yapılan tahsisler hilâfına idhalât işlerinde bâzı tevakkuflar husule geldiğini de zikretmek icabeder. Mamafih vekâlet yukarda izah olunan vaziyet müvacehesinde âtil kalmamış ;
- g) Kliring anlaşmalı memleketler ile,
- h) F. O. A. yardımından lüzumlu maddeleri idhal çarelerini aramış ve temin etmiş olup hissedilen darlık 1955 yılının ikinci altı ayı içinde azalmıştır.
- i) Ayrıca K/982 sayılı karar gereğince meriyet mevkiine konulan mütaaddit sirküler ile de

bidayeten (16) ve daha sonra (41) maddeye maksur olmak üzere beyan ve tevzi usulleri kabul olunmuş ve mümkün olan intizamın teminine çalışılmıştır.

j) Bu mevzuda (transfer) işleri üzerinde tevakkuf etmek lâzımgelmektedir.

Ticaret Vekâletinin tanzim ettiği idhal listelerinin tahakkuku için muhteviyatında gösterilen miktarları karşılıyan döviz verilmesi ve bunun tabii neticesi olarak transfer yapılarak fiili idhalin temin ve tekevvünü mevzuu, Ticaret Vekâletine mevdu işler haricinde kalmaktadır. Filhakika transfer muamelelerinin ifası vekâletlerarası teşkil olunan döviz komitesinin salâhiyeti cümlesine idhal edilmiştir. Bilâhara vâkı zaruretlere binaen idhal edilecek maddelerin ihtiyaç nispet ve zaruretleri takdir edilmek üzere ayrıca bir tercih komitesi teşkil olunmuş ve vazifelendirilen bu heyetlerin ittihaz ettiği kararlar yegân yegân tetkik edilmiş ve teçhiz kılındıkları salâhiyetleri tecavüz etmedikleri de anlaşılmıştır.

Maddeler itibariyle izah

Aşağıdaki cetvelde gösterilen maddelere ait rakamlar 1953, 1954, 1955 senelerinin vasatisidir :

Cetvel

Cinsi	Tesbit edilen ihtiyaç	İdhal olunan	Fark
Teneke	39 998 000 TL.	33 386 458 TL.	6 611 542 TL.
Kalay	15 097 000 TL.	17 086 044 TL.	1 989 044 TL.
Lâstik	67 840 000 TL.	83 056 234,55 TL.	15 216 234,55 TL.
Otomobil	19 696 000 TL.	47 504 213 TL.	27 808 213 TL.
Yedek parça	13 683 000 TL.	80 837 664 TL.	66 154 664 TL.
Mih	2 858 080 TL.	2 508 004 TL.	330 076 TL.

A) İdhal edilen maddelerden teneke için 6 611 542 T.L. lık fark Amerika'nın Türkiye'ye yaptığı munzam 30 000 000 dolârlık yardımdan 3 000 000 dolârının bu maddeye tahsisi suretiyle temin edilmiştir. Bu tahsisler Petrol Ofis, Et ve Balık Kurumu ile Yaş Meyva ve Sebze Kooperatifleri Birliği gibi İktisadi Devlet Teşekkülleri marifetiyle gerçekleştirilmiş ve tevzi esasları tam bir murakabe altına vaz'olunmuştur. Böylece sene itibariyle de bu farkın telâfisi cihetine gidilmiştir.

B) Nal mihında görülen üç yıllık 350 076 liralık farkın izahına gelince :

1. 1953 yılından evvel yapılmış olan idhalâtın çok yüksek olması,
2. 1955 yılında tesbit edilmiş olan senelik 1 000 000 liralık ihtiyaca mukabil takvim yılı sonu itibariyle 1 029 585 liralık fiili idhalât yapılmak suretiyle bu miktar fazlasiyle tahakkuk ettirilmiştir.

3. Ancak; yıl başında döviz durumu göz önüne alınarak anlaşmalı memleketlere ve bilhassa Yugoslavya'ya yapılan siparişler bu memleketler aradaki ticaret mukavelenamesinin işlemesi yeni bir anlaşma teşebbüsü karşısında tevakkuf etmesinden dolayı gecikmiş ve bu vaziyet tahaddüs edince diğer memleketlerde olduğu gibi döviz mukabilinde de bu maddenin idhali derpiş olunarak evvelâ 100 000 dolârlık tahsis ve transfer temin edilmiş ve sene sonuna kadar da yukarıda ifade edildiği üzere ihtiyaç nispetinden bir miktar fazla idhalât temin olunmuştur. Fakat bu aradaki zamanda bu sebeplerden muvakkat bir darlık husule gelmiştir.

Netice

Yukarda hulâsaten izah olunan sebeplere göre bu maddelere taallûk eden tahkik mevzuları memleketin umumi kalkınma politikasına verilen istikamet cümlesinden olarak ve yükselen hayat seviyesine göre bu maddelere duyulan ihtiyacın iki, üç misli artmış olmasının ve bilhassa girişilmiş bulunan büyük zirai, sınai ve memleketi maddi ve mânevi bakımdan teçhiz edecek ve kalkındıracak teşebbüslerin husule getirdiği muvakkat bâzı neticelerden ibaret olduğu anlaşılmış olduğundan malî ve cezai mesuliyeti mucip her hangi bir unsur bulunmadığına ve başkaca bir ihmal ve imhalin de mevcudolmadığına 11 Haziran 1956 tarihinde mevcudun ittifakı ile karar verildi.

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit

Tahkikat Encümeni

Reisi Y. Muğla N. Özsan	M. M. Balıkesir V. Asena	Amasya İ. Olgaç	Ankara R. Eren	Aydın N. Geveci	
Aydın C. Ülkü	Bursa M. Erkuyumcu	Çanakkale S. Sezgin	Çoruh M. Önal	Çorum M. K. Biberoglu	Denizli İ. Hadımlıoğlu
Diyarbakır M. H. Ünal	Erzincan S. Perinçek	Erzurum Z. Çavuşoğlu	Erzurum A. Eryurt	Eskişehir H. Sezen	Gümüşane H. Tokdemir
İstanbul C. Türkgeldi	İzmir M. A. Sebük	İzmir İ. Sipahioğlu	İzmir A. Güngören	Kayseri O. N. Deniz	Kayseri K. Gündes
Kocaeli S. Dinçer	Ordu F. Ertekin	Rize O. Kavrakoğlu	Sivas Ş. Ecevit	Trabzon S. Dilek	Tokad O. Hacıbaloglu
	Yozgad M. Ataman		Zonguldak N. Kirişcioğlu		

Karar Madde : 3

«Nüfusumuzun çoğunluğunu teşkil eden çiftçilerimizin ihtiyacı olan nal mihının tevzi ve takvim usulünde yanlışlıklar ve yolsukluklar» a mütedair bulunmaktadır.

A) Nal mihı hakkında tatbik olunan idhal ve tevzi usulleri :

1. Nal mihının umumiyetle serbest rejim esaslarına müsteniden öteden beri memlekete idhal ve aynı suretle piyasaya arz edildiği anlaşılmaktadır.

2. Bâzı ihtiyaç maddelerinin piyasada darlığı bâzı tedbirlerin ittihazı derpiş olunarak İcra Vekilleri Heyeti 8 Temmuz 1955 tarih ve 4/5404 sayılı Kararname ile K/982 sayılı Kararı mer'iyet mevkiine vâz'etmiştir.

3. İktisat ve Ticaret Vekâleti yukarda mezkûr Kararnamede kendisine Millî Korunma Kanununun 21 nci maddesine atfen teffiz kılınan salâhiyetlere dayanarak 13 Temmuz 1955 tarihinde neşrettiği (3) numaralı sirküler ile (16) ihtiyaç maddesinin nevi, cins ve miktarlarının bildirilme-

sini tebliğ etmiştir, ki sirkülerde tesbit olunan maddelerden (5) ncisini (nal mıhı) teşkil etmektedir. Bu liste aynen şöyledir :

- 1 - Kalay
- 2 - Otomobil, kamyon, kamyonetlerin iç ve dış lastikleri
- 3 - Çuval
- 4 - Kanaviçe
- 5 - Nal mıhı
- 6 - İnşaat çivisi
- 7 - İnşaat demiri
- 8 - Kauçuk
- 9 - Levha teneke
- 10 - Alüminyum ve halitası
- 11 - Ham, toz, külçe ve halita plâstik
- 12 - Kurşun ve halitası
- 13 - Borular
- 14 - Kimyevi gübreler
- 15 - Sutkostik
- 16 - Elektrik tellerine mahsus borular.

4. Vekâlet, K/982 sayılı Karara istinaden bâzı malların idhal, imal, intikalinin düzenlenmesine ve bunların tahsis ve tevzi tâbi tutulmasına dair (6) numaralı sirküleri neşretmiştir. Bu sirkülerin tetkik mevzuunu teşkil eden nal mıhı hakkındaki (8) nei maddesi mahiyet ve hususiyetleri itibariyle ayrı tevzi usulüne tâbi tutulan mallar matlahıyla vaz'olunmuştur. Bu maddenin kısmı mahsusunda nal mıhının % 50 sinin Esnaf Dernekleri merkezî teşekkülü (Konfederasyon) ve % 50 sinin resmî ve hususi ihtiyaçlar için Zirai Donatım Kurumu tarafından tevzi edileceği münderiç bulunmaktadır.

B) Tevzi usulüne karşı serdedilen itirazlar :

1. İstanbul Nalburlar Derneği tevzi için kabul ve tatbik edilmekte bulunan mahzurlardan bahsile İktisat ve Ticaret Vekâletine 29 Ağustos 1955 tarihinde bir istida gönderilmiş ve tevzi işinin merkezi Ankara'da bulunan Esnaf ve Sanatkârlar Konfederasyonu emrine verildiği halde bu konfederasyonun kendisine verilen salâhiyeti (İstanbul Esnaf Dernekleri) Birliğine devrettiğini, halbuki İstanbul Derneğinin muhalebici, terlikçi, gazozcu, kunduracı gibi nal mıhı ile alâkası bulunmayan gruptan müteşkil olduğunu, bunların da tevzi mevzuunu üçüncü şahıslara intikal ettirdiklerini haber aldıkları cihetle ihtisas ve ihtiyaç sahipleri ile olan temas ve münasebet bakımından tevzi işinin kendi derneklerine tevdi edilmesi hususu istenilmiştir.

2. Bu müracaat ayrı ayrı çekilen iki telgrafname ile İktisat ve Ticaret Vekili ile müsteşarın şahıslarına karşı da yapılmıştır.

C) Vekâlet tarafından alınan tedbirler :

1. Vâkı ihbar ve teklifin mahiyeti itibariyle 4/A bendinde bahis mevzuu edilen «6» No. lu sirküler ile tesbit olunan usulün değiştirilmesini mutazammın bulunduğu anlaşıldığından keyfiyetin tetkiki için İstanbul Nalburlar Derneğinin yazısı İstanbul'da vazife gören (İktisadi Tetkik ve Kontrol Heyeti Riyasetine) bahis konusu nal çivisi tevziatı hakkında Dernekçe serdedilen tenkid ve teklifin tetkiki meşruhatıyla gönderilmiştir.

2. İktisadi Tetkik ve Kontrol Heyeti Reisliği 29 Eylül 1955 tarihli cevabi yazısında tetkikatı neticesini şu suretle ifade etmektedir :

a) Federasyonca nal mihından yapılan % 50 tahsis için İstanbul'da bâzı dernekler tavzif edilmektedir. Dernekler bu işi bizzat yapmayıp, bunu nal mihı idhalâtçılarının rakibi olan bâzı firmalara havale etmektedirler. Bu hal ellerinde mal bulunan idhalâtçılara menfi tesir husule getirmektedir.

b) Nal mihının fazla el değıştirimesi yüzünden ikinci mutemet ücreti istenilmekte, ihtiyar olunan masraflarla maliyet yükselmektedir.

c) Mutemet ücreti almamak şartıyla tevzi işinin Nalburlar Derneği tarafından yapılması uygundur.

d) Aynı zamanda vilâyetlerden gönderilecek mutemetlerin daha ehil kimselerden seçilmesinin alâkahlara bildirilmesi uygundur.

3. Vekâlet, İstanbul Nalburlar Derneği tarafından mesbuk şikâyeti teyideden İktisadi Tetkik ve Kontrol Heyeti Riyasetinin mütalâasını dikkat nazarına almak suretiyle Ekim 1955 tarihinde Zirai Donatım Kurumu ile Esnaf Dernekleri Birliğine tebligat yaparak bu teşekküllere tevdi olunan dağıtma muamelesini iptal etmiş ve işi de tevakkufa uğratmamak için ihtiyati tedbir cümlesinden olarak mevzu hakkında vilâyetlere salâhiyet verilmiştir.

4. Ânifen izah olunan tedbirden sonra yine umumi hükümleri ihtiva etmek üzere 16 Kasım 1955 tarihinde neşredilen (11) numaralı sirkülerin (3 - 7 - 8 - 9) maddeleri gereğince tevziat işi; vilâyetlerde bizzat valinin veya tensibedeceği bir memurun riyaseti altında iktisat ve ticaret müdürü, tanzim ve tahsis reisi, vilâyet daimî encümeni, belediye, ticaret ve sanayi odası ve dağıtılacak maddenin nev'i ile alâkalı sanat ve meslek teşekkülleri mümessillerinden kurulacak bir heyete tevdi olunmuştur, ki bu hükümle nalburlar derneği tarafından tatbiki teklif olunan tevzi sistemine tam bir murakabe usulü düşünülerek daha esaslı bir istikamet verilmiştir.

Netice

I - Nal mihının sair ihtiyaç maddelerinde olduğu gibi idhal ve istihlâki serbest rejime tâbi iken piyasadaki tebeddülât ve zaruretlere dolayısıyla beyana tâbi tutulmasından sonra taksim ve tevzi mevzuu zirai işlerle doğrudan doğruya alâkası bulunan Zirai Donatım Kurumu ve kısmen Esnaf Dernekleri Birliğine verilmiştir.

II - Esnaf Dernekleri Birliğinin fiilhakika kendisine tevdi olunan dağıtma işini lâyikiyle tedvir edemeyeceği yapılan tetkikat üzerine taayyün ettiğinden gerekli muameleye tevessül edilerek ve ilk tedbir cümlesinden olmak üzere ve işin tevakkufuna mahal bırakmamak için tevziata valilikler memur edilmiştir.

III - Bilâhara (11) numaralı sirkülerde mündericolduğu çeşitle her türlü endişeyi bertaraf edecek tedbirler alınmak suretiyle mümasil maddelerin tevzi işleri valilerin riyasetinde kurulan ve bütün mahallî ve meslekî teşekkül mümessillerini de içine alan heyetler marifetiyle yürütülmesi kabul edilmiştir, ki halen de bu hükümler meriyet mevkiinde bulunmaktadır.

IV - Yukarda arz ve izah olunan hâdiselerin vukuu tarihleri itibariyle ve alınan tedbirlerin mahiyetlerine göre nal mihının tevzi ve taksimi mevzuunda eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı

Yırcalı'ya atıf ve isnadı kabil malî ve cezai mesuliyeti mucip bir hal görülemediğine 12 Haziran 1956 tarihinde mevcudun ittifakiyle karar verildi.

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye Encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni

Reisi Y. Muğla N. Özsan	Mazbata M. Balıkesir V. Asena	Amasya İ. Olgaç	Ankara R. Eren	Aydın N. Gedik	
Aydın N. Geveci	Aydın C. Ülkü	Bursa M. Erkuşumcu	Çanakkale S. Sezgin	Çoruh M. Önal	Çorum M. K. Biberoglu
Denizli İ. Hadımlıoğlu	Diyarbakır M. H. Ünal	Erzincan S. Perinçek	Eskişehir H. Sezen	İsparta S. Bilgiç	İstanbul C. Türkgeldi
İzmir M. A. Sebük	Kayseri K. Gündez	Kocaeli S. Dinçer	Konya T. F. Baran	Ordu F. Ertekin	Rize O. Kavrakoglu
Seyhan E. Batumlu	Sivas Ş. Ecevit	Trabzon S. Dilek	Yozgad M. Ataman	Zonguldak N. Kirişcioğlu	Sivas R. Öçten

Karar Madde : 4

Meclis tahkikat kararının dördüncü maddesini teşkil eden «Doğu - Almanya'dan idhal edilen kamyon ve lâstikler için döviz tahsisindeki yolsuzluk, idhalâtçının muayyen sebeplerle tercih edilmesi ve idhal edilen malların kalite bozukluğu» hususunda Maliye eski Vekili Hasan Polatkan ile İktisat ve Ticaret eski Vekili Sıtkı Yırcalı haklarındaki tahkikat mevzuunu;

1. Doğu - Almanya'dan idhal edilen kamyon ve lâstikler için döviz tahsisinde yolsuzluk bulunduğu;

2. Doğu - Almanya'dan idhal edilen bu kamyon ve lâstiklerin idhalâtçısının muayyen sebeplerle tercih edildiği, iddialarıyla;

3. Doğu - Almanya'dan idhal edilen bu kamyon ve lâstiklerin kalite bozukluğu hususu, teşkil etmektedir.

Bu üç noktadan ilk ikisini sarahatle anlayabilmek ve neticede bir karar ve kanaate varabilmek için Doğu - Almanya ile vâkı ticari münasebet ve mübadelelerimizin seyrini ve mahiyetini ana hatlarıyla tetkik etmek iktiza eder.

Doğu - Almanya ile 1951 yılı sonlarında başlamış olan ticari mübadelelerimiz, aşağıda izah olunacağı ve hile, evvelâ münferit takas muameleleri şeklinde tatbika başlanmış, bilâhara, bir yıl zarfında hangi cins mallardan ne miktarda ihraç ve idhal edilebileceğini gösteren mal listelerine müstenit bir nevi global takas sistemi halinde devam etmiştir.

Filhakika, ilk defa Vekiller Heyetininin 27 Aralık 1951 tarih ve 3/14138 sayılı Kararı ve bu karara müstenit İktisat ve Ticaret Vekâletininin 12 Ocak 1952 tarih ve 400 sayılı sirküleri ile Doğu - Almanya'dan, bu sirkülerde yazılı cins ve mahiyetteki malları idhal etmek isteyen firmalara tütün,

kuru meyva ve benzeri maddeleri ihracatmak ve bu suretle münferit takaslar yapmak imkânı verilmiştir.

Bunun için, Doğu - Almanya'ya ihracat mukabili mezkûr memleketten idhalât yapmak istiyen firmaların daha önceden İktisat ve Ticaret Vekâletine müracaatla bir prensip mutabakatı almaları, bilâhara da idhal edilecek malların Türkiye'ye müteveccihen sevk edildiğini tevsik etmek suretiyle mukabil ihracatı yapmaları iktiza etmektedir.

Doğu - Almanya'dan idhal edilecek malların imale mütevakıf bulunması sebebiyle, mukabil ihracatın daha önceden yapılmasına lüzum ve zaruret hissedilen hallerde de 409 sayılı sirkülerle, kambiyo mercilerinin kabul edeceği muteber bir banka garantisi ile, ihracatın daha evvelden yapılabilmesi kabul edilmiştir.

Komisyonumuz, tetkikat ve tahkikat sırasında, Maliye Vekâletinin, bu nevi ihracat için, muteber bir Amerikan bankasının Amerikan dolârı üzerinden teminat vermesi lüzumunu şart koştuğunu ve bu teminatın bir Türk bankası vasıtasıyla, kambiyo mercilerine tevdi edilmesi gibi hiçbir aksaklığa ve hileli muameleye imkân vermeyecek sıkı bir kontrol usulünü vaz'ettiğini de müşahede etmiş bulunmaktadır.

1954 yılı Nisan ayı sonlarına kadar devam eden bu münferit takas mübadeleleri devresinde âdi cins ve satılmasında güçlük çekilen tütünler ve bâzı kuru meyvalar ile Doğu - Almanya'dan, lâstik ve kamyon da dâhil olmak üzere, mütenevvi ve muhtelif cins birçok mallar, karşılıklı olarak mübadele edilmiş olduğu için bu muamelelerde idhalâtçı firmalara her hangi bir şekilde döviz tahsisi ve transferi hiçbir suretle bahis mevzuu değildir.

Binnetice, bu nevi idhalât için döviz tahsisinde yolsuzluk yapıldığı ve idhalâtçının muayyen sebeplerle tercih edildiği gibi bir iddianın hakikatlere ne kadar aykırı bulunduğu izahatın vâresindedir.

Doğu - Almanya ile olan ticari münasebetlerin kesafet peyda etmesi karşısında, bu münferit takaslar yerine, 1954 yılı başında iki taraflı bir kliring anlaşması yapılmasının daha uygun olacağı Hükümetçe düşünülmüş ise de Doğu - Almanya'nın Devletimiz tarafından resmen tanınmamış olması ve Merkez Bankasından Doğu - Almanya hesabı diye bir hesap açılmasına ve bu hesaptan döviz tahsis ve transferinde bulunulmasına imkân olmaması sebebiyle, böyle resmî bir anlaşma akdine gidilememiştir. Buna mukabil Türkiye'de Yapı ve Kredi Bankası ile Doğu - Almanya'da Doyçe Notenbank arasında, mübadele edilecek mal cinsleri ve miktarları itibariyle global bir Takas Anlaşması yapılması ile iktifa olunmuştur.

Bu anlaşma da 29 Nisan 1954 tarihinde İktisat ve Ticaret Vekâletinin 498 sayılı sirküleri ile meriyete vaz'edilmiştir.

Global bir Takas Anlaşması mahiyetinde olan bu anlaşmanın metnindeki «A» listesi ile Türkiye'den Doğu - Almanya'ya ihracedilebilecek malların cinsleri ile, yıllık ihraç kıymetleri, «B» listesi ile de Doğu - Almanya'dan Türkiye'ye idhal edilecek malların keza cinsleri ile yıllık kıymet tutarları birer birer tadat ve tesbit edilmiştir. Her iki listenin ayrı ayrı kıymet tutarları yekûnünü 26 300 000 dolâr tutmaktadır.

Ancak, buradaki dolâr tâbiri, ne Amerikan dolârını ve ne de her hangi dövizi ifade etmeyip hesapların isimlendirilmesinde bir kıymet ölçüsü olarak kullanılmaktadır. Teknik tâbiri ile, bir (hesap parası) vazifesini görmektedir.

Ayrıca bu anlaşmayı normal iki taraflı resmî Kliring Anlaşmalarından tefrik eden en mühim hususiyetlerden diğerini de, Merkez Bankasında her hangi bir şekilde Doğu - Almanya hesabı diye bir döviz hesabının bulunmaması ve binnetice, Doğu - Almanya'dan idhalât yapmak istiyen firmalara Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasından döviz tahsisi ve transferinin mevzubahsolmaması, Mer-

kez Bankasından Doğu - Almanya Bankasına münferit tediye emirleri verilmesinin vârit bulunması keyfiyeti teşkil etmektedir.

Türkiye'de Yapı ve Kredi Bankası ile Doğu - Almanya'da Doyçe Notenbank arasında akdedilmiş olan bu Global Takas Anlaşmasının işleyişini izah ettiğimiz takdirde bu cihetler daha vâzih bir şekilde anlaşılabilir olacaktır.

İktisat ve Ticaret Vekâletinin 498 sayılı sirkülerinde de tasrih olunduğu veçhile, Doğu - Almanya'ya anlaşmanın (A) listesinde yazılı mallardan her hangi birisini ihraceden firmalar, ihracatlarının Türk lirası mukabilini, Yapı ve Kredi Bankasından tahsil edeceklerdir. Buna mukabil Doğu - Almanya'dan anlaşmanın (B) listesinde yazılı mallardan her hangi birisini idhal etmek isteyen firmalar, Doğu - Almanya'da yegâne satıcı teşekkül olan (D.İ.A. Compensation) tarafından tanzim edilmiş ve bu teşekkülün perfore damgasını taşıyan ve salâhiyetli beş müdüründen en az ikisinin imzasını ihtiva eden bir preforma fatura ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına müracaat etmekle mükellefler.

Görülüyor ki, Doğu - Almanya'dan mal idhal edebilmek için ilk şart, Doğu - Almanya'da yegâne satıcı teşekkül olan D.İ.A. nın, idhal edilecek malı o firmaya teslim edeceğinin bir preforma fatura ile tevsik edilmesi zaruretidir.

Türkiye'deki idhalâtçı firmaların, D.İ.A. nın proforma faturaları ile birlikte Merkez Bankasına vâkı müracaatları toplanarak, mal cinsleri itibariyle tasnifli listelere raptedildikten sonra İktisat ve Ticaret Vekâletine gönderilmiştir. Bu listeleri alan İktisat ve Ticaret Vekâleti, Yapı ve Kredi Bankasından günü gününe almakta olduğu hesap durumunu gösteren dekontlara ve anlaşmanın kredi marjına göre Doğu - Almanya'dan mevcut idhalât imkânlarını, piyasanın her mal cinsine olan ihtiyaç miktarını ve nihayet anlaşmanın metnindeki (B) listesinde her mal için yazılı umumi kontenjan miktarını göz önünde tutarak zaman zaman muayyen mal gruplarına toplu tahsisler yapma yoluna gitmiştir. Bu tahsislerin fertlere ve münferit firmalara mâruf bulunmayıp madde gruplarına münhasır olduğu keyfiyeti tahkikat ve tetkikat sonunda sarahaten tesbit edilmiştir.

Binnetice «idhalâtçının muayyen sebeplerle tercih edilmesi» diye bir husus vâridolmadığı gibi sübuta da ermemiş bulunmaktadır.

Buraya kadar, devreler itibariyle Doğu - Almanya anlaşmalarının mahiyetleri ve işleyişleri hakkında verilmiş olan izahattan sarahaten anlaşılacağı üzere, Doğu - Almanya ile vâkı ticari mübadeleler, ta bidayetinden itibaren döviz tahsis ve transferi ile hiçbir alâka ve irtibatı bulunmayan ve otomatik olarak işliyen münferit veya global takas muameleleri şeklinde cereyan etmiştir. Merkez Bankasında hiçbir şekilde Doğu - Almanya döviz hesabı mevcudolmamıştır. Doğu - Almanya'dan muhtelif tarihlerde idhal edilen pek mütelevvi muhtelif cins mallar için olduğu gibi bunlar meyânında idhal edilen lâstik ve kamyonlar için de hiçbir suretle döviz tahsis ve transferi vâkı olmamış, döviz tediye edilmemiştir. Bu muameleler döviz komitesinden de geçmemiştir.

Binnetice döviz tahsis ve transferi ve döviz tediyesi bahis mevzuu olmayan bir muamelede döviz tahsisinde yolsuzluk yapıldığı ve idhalâtçının muayyen sebeplerle tercih edildiği iddiaları tamamen yersiz ve mesnetsiz kalmaktadır.

(İdhal edilen bu malların kalite bozukluğu) hususuna gelince :

Her ne kadar ithal edilen kamyonların ârıza yapması ve lâstiklerin diğer otomobil lâstikleri kadar mukavemet göstermemesi müstehlikler arasında büyük dedikoduları ve şikâyetleri mucib olmuş ise de bilâhara kamyonlar için Ankara Üniversitesi Zirai Kuvvet Makineleri Kürsüsü Profesörü Dr. Hâmit Demirtaş, Türkiye Zirai Donatım Kurumu Umum Müdürlüğü Etüd ve Teknik İşler Müdürü Şerif Ogankulu, Makine Kimya Endüstrisi Genel Müdürlüğü Motor Şefi Yüksek Mü-

hendis Ethem Özkaragöz, Ankara Motorlu Nakliyeciler Derneği Başkanı Muzaffer Özakdemir ve Ankara Umum Otomobilciler Şoför ve İşçileri Cemiyeti Reisi Ali Ersoylu'dan müteşekkil ehli-vukuf heyetinin yapmış olduğu tetkikat ve tecrübe neticesinde (fabrika tonajlarına uyulmak ve bakım talimatına riayet edilmek şartıyla mezkûr kamyonların kullanılmasında hiçbir mahzur bulunmadığı kanaatine varıldığını mübeyyin rapor tanzim) edilmiş bulunmaktadır.

Lâstiklerin de imalâtında Türkiye'nin yol şartları ve nakliyecilerin fazla yük yüklemek itiyat-ları göz önünde tutulmadığından menfi netice verdiği anlaşılmış olmakla beraber esasen memleke-timizde çimento ve bâzi ilâçların ithali sırasındaki muayeneleri istisna edildiğinde; Türkiye'de itha-lâtın evsaf bakımından muayeneye tâbi olmaması ne İktisat ve Ticaret Vekâletine ve ne de diğer bir mercie böyle bir muayene ve kontrol mecburiyeti tahmil eden hiçbir mevzuat bulunmaması, ve haddizatında dünyanın hiçbir memleketinde idhalâtın muayeneye tâbi tutulmaması, idhalâtın evsaf düzgünlüğünü, serbest rekabetin bizzat temin etmekte bulunması kalite bozukluğu hususunda vekillere her hangi bir mesuliyet atfına mesâğ vermemektedir.

Yukarda arz ve izah edilen sebeplerden dolayı tahkikat kararının dördüncü maddesini teşkil eden hususat için Maliye eski Vekili Hasan Polatkan'a, İktisat ve Ticaret eski Vekili Sıtkı Yırca-lı'ya malî ve cezai bir mesuliyet tevcih edilemeyeceğine encümenimizce ittifakla 12 Haziran 1956 tarihinde karar verildi.

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye en-cümenlerinden mürekkep Muhte-lit Tahkikat Encümeni Reisi Y.

Muğla N. Özsan	Mazbata M. Diyarbakır M. H. Ünal	Ankara R. Eren	Aydın N. Gedik	Aydın N. Geveci	
Aydın C. Ülkü	Çoruh M. Önal	Çorum M. K. Biberoglu	Denizli İ. Hadımlıoğlu	Erzinean S. Perinçek	Eskişehir H. Sezen
Hatay A. F. Atahan	İsparta S. Bilgiç	İstanbul C. Türkgeldi	Kayseri O. N. Deniz	Kayseri K. Gündes	Kocaeli S. Dinçer
Konya T. F. Baran	Konya T. Kozbek	Niğde H. H. Ülkün	Sivas Ş. Ecevit	Trabzon S. Dilek	Yozgad M. Ataman

Zonguldak

N. Kirişcioğlu

Tevsii tahkikat talebindeyiz.

Bursa Çanakkale
M. Erkuyumcu S. Sezgin

Karar madde : 5

Eski İktisat ve Ticaret Vekili Sıtkı Yırcalı, eski Maliye Vekili Hasan Polatkan ve eski Devlet Vekili Başvekil Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu haklarında tahkikat açılmasına taallük eden Büyük Millet Meclisinin 11 Ocak 1956 tarih ve 1951 sayılı Kararının 5 nci maddesinde tahkikat sebebi olarak «ithalât yapmak isteyenlere döviz tahsisi muamelelerindeki usul ve prensipte istisnalar ve aykırılıklar» gösterilmektedir.

Bu kararda tahkik mevzuu olarak derpiş edilen (usul ve prensipteki istisna ve aykırılıkların) neler olabileceğini ve bu usul ve prensipteki istisna ve aykırılıkların bizatihi bir suç telâkki edilecek malî ve cezai takibat mevzuu olup olmayacağına tahlilinden önce, hâdiselerin kronolojisine ve tekevvün şartlarına toplu olarak biz göz atmak faydalı görülmüştür.

1950 seçimlerinden sonra memleket hizmetini deruhde etmiş olan Hükümetin, yurdumuzun iktisadi kaynaklarını geliştirmek, milletimizin istihsal, gelir ve refah seviyesini yükseltmek üzere birçok geniş tedbirler manzumesini tatbika vaz'ettiği Yüksek Heyetinizin malûmlarıdır. Bu tedbirlerin neticesi zirai sahadan başlayarak, memlekette istihsal hacminin ve vatandaş gelirlerinin süratle artması neticesi olarak bir taraftan ihracat ve dış gelirlerimiz yükselen bir seyir takibederken, diğer taraftan da ithalât taleplerinin ve binnetice hacminin daha süratli bir şekilde arttığı bir vakadır.

İthalât hacminin bu süratli genişlemesinde, birtakım ithal mallarının, istimal ve sarfiyatının artışı yanında, bilhassa muhtelif istihsal kollarına ve umumi istihsal faaliyetlerini destekleyici sahalara sermaye yatırımları çok geniş mikyasta yer almıştır. Bu suretle bir taraftan bizzat Devlet bütçelerinden ve âmme sektörüne dâhil teşekkül ve müesseselerin yıllık faaliyet programlarından yollar, köprüler, limanlar, barajlar, elektrik tesisleri, nakil hatları, silolar, sulama tesisleri, fabrikalar gibi bellibaşlı sahalara yapılan ve yekûnu kısa bir müddet içinde milyarlarca lirayı aşan geniş sermaye yatırımlarına girişilmesi memleketin müstakbel kudret ve imkânları bakımından en lüzumlu ve hayati ehemmiyette mevzular olarak ele alınmıştır. Diğer taraftan, kısa zamanda memleket ekonomisinde kaydedilen inkişafın teşvik-kâr iklimi içinde, hususi teşebbüs erbabı, gerek mevcut istihsal tesislerini ve fabrikalarını tevsi ve ıslah etmek ve gerek yeni yeni tesis ve fabrikalar vücuda getirmek üzere geniş sermaye yatırımlarına girişmişlerdir.

Gerek Devlet bütçelerinden ve âmme sektörüne dâhil teşekkül ve müesseseler tarafından ve gerek hususi teşebbüs erbabı tarafından girişilmiş olan ve kıymet yekûnları milyarlarca lirayı aşan bu sermaye yatırımlarının mühim bir kısmının, hariçten ithali icabeden makine ve tesisat bedellerine taallük ettiği izahtan vârestedir.

Kısa zamanda pek mühim yekûnlara bâliğ olan bu külliyetli ithalât taleplerini karşılamak üzere gerek ehemmiyetli artışlar kaydetmiş olan ihracat gelirlerimizden ve gerekse hariçten temin edilen yardımlar, orta ve uzun vâdeli kredilerden âzami nispette istifade edilmiş olmasına rağmen, mevcut dış tediye imkânları ile bu geniş ithalât taleplerinin karşılanmasında gittikçe artan müşkülât kendini hissettirmeye başlamıştır.

Bu sebeplerdir ki, 1950 senesinin ortalarından itibaren Avrupa İktisadi İş Birliği Teşkilâtının umumi prensiplerine ve takibedilen kalkınma politikasının esaslarına uygun olarak, tatbikata vaz'edilen liberasyon sistemini, Hükümetin, 1952 sonbaharından itibaren durdurmak ve tahditli bir tahsis sistemine gitmek zarurietini ile karşılaştığı anlaşılmaktadır. Türkiye'nin samimî ve açık bir şekilde tatbik etmesine mukabil, Avrupa İktisadi İş Birliğine dâhil diğer memleketlerin aynı samimiyet ve açıklıkla hareket etmeleri neticesi olarak, bu sistemin durdurulduğu tarihlerde, bilâhara (aryere) adı verilen pek mühim miktardaki tediye taahhütleri karşısında kalınmıştır.

Mutaakip senelerde bu aryerler dış tediye ve ithalât imkânlarımız üzerinde çok ağır menfi tesirler icra etmiş ve birçok zaruri ithalâtı sektedar eylemiştir. Ayrıca 1952 senesi ortalarından itibaren Kore konjonktörünün zâil olması neticesinde ihraç malları fiyatlarımızın dünyadaki hammadde fiyatlarındaki sükutlarla müterafik olarak mühim tenezzüller göstermesi ve bilâhara da 1954 ve 1955 senelerinde kuraklık dolayısıyla zirai istihsal ve ihracatımızın azalmasından dolayı dış gelirlerimizde küçümsenmeyecek gerilemelerde, karşılaşılan güçlükleri daha ziyade teşdidetmiştir. Bu itibarla, bir taraftan girişilmiş olan geniş sermaye yatırımlarının ikmal safhasına doğru ilerlemesi ile müterafik olarak makine ve tesisat ithalât taleplerinin ve tediye mükellefiyetlerinin artışı yanında diğer taraftan aryere borçları ve dış gelirlerimizde hissedilen duraklama ve gerilemenin yarattığı sıkıntılar, türlü ithalât taleplerine döviz tahsisinde iktihamı çok ağır olan mühim güçlükler tevlideylemiştir. Bu güçlükler, ithalât taleplerinin mütat usuller dâhilinde karşılanması imkânlarını selbedecek bir şiddet kesbetmiştir. Bu sebepledir ki, 1954 yaz ortalarında, vâkı idhalât taleplerini ayrı ayrı tetkik etmek ve bunlar arasında, zamanın şartlarına ve icaplarına, ihtiyaçların nev'ine ve ehemmiyetine göre tercihler, takdim ve tehirler yapmak suretiyle döviz tahsislerini ve transferlerini icra ettirmek bir emrizaruri halini almıştır. Bu ağır ve Hükümet tasarrufu ehemmiyetini taşıyan ve tamamen günün icaplarına ve şartlarına göre geniş takdir salâhiyeti kullanılmasını icabettiren vazife, evvelce Vekiller Heyeti Kararıyla kurulmuş olan ve döviz mevzuundan daha ziyade, bir koordinasyon heyeti olarak umumi prensipleri tesbit ve tatbikata vaz'etmekte bulunan, (Vekillerarası Döviz Komitesi) ne verilmiştir. Döviz Komitesi bu çok müşkül vazifeyi ifa ederken Hükümet adına geniş takdir salâhiyetlerini haiz olarak, muhtelif ithalât maddeleri ve hattâ münferit talepler arasında tercihler yapmak, birini diğerine takdim etmek lüzum ve zarureti altında bulunulmuştur... Döviz Komitesine verilen bu Hükümet vazifesinin günün şartlarına ve çeşitli ihtiyaç gruplarının zaman zaman, arz ettiği ehemmiyet ve şiddete göre çok geniş takdiri icabettirdiği, o şartlar ve zaruretler hâfi zalardan silindikten ve aradan uzun zaman geçtikten sonra yapılmış olan takdirlerin leh ve aleyhinde türlü mülâhazalar dermeyan etmek mümkün olabilir. Nitekim, Döviz Komitesini teşkil eden âzalar ve onların temsil ettiği vekâletlerden her biri takas sisteminin ve takaslı muamelelerin külliyyen aleyhinde buldukları ve liberasyon sisteminin en geniş nispette tatbik edildiği 1950 - 1952 senelerinde dahi yürürlükte bulunan takas sistemi 1953 senesi sonlarında Döviz Komitesi kararıyla, tamamen kaldırılmış olduğu halde, muayyen ihtiyaçların derhal karşılanması ve âcil sıkıntıların süratle bertaraf edilmesi, süratle ikmal ve işletmeye açılmasında memleket bakımından mühim faydalar elde edilecek yatırımların âcil makine ve tesisatının idhali zarureti karşısında bir nevi takaslı muamelelerin icrasına, istemiyerek cevaz vermek mecburiyetinde kalmışlardır.

Keza pek büyük yekûnlara baliğ olan sanayi ve makine ve tesis taleplerinden, bu makinelerin taallûk ettiği tesis ve fabrikaların kurulmakta olduğu mahallerin icaplarına ve memleket ihtiyaçlarının arz ettiği ehemmiyete göre bâzılarının kısmen de olsa is'af edilmesine mukabil diğerlerinin tehir ve talik edilmesi mecburiyetiyle karşılaşıldığı anlaşılmaktadır.

Bu lüzum ve zaruretleri ve zamanın âcil ihtiyaçlarının o günlerdeki tazyik derecelerini nazarı itibara almaksızın, sonradan yapılacak kısmi tetkiklerin ve münferit talepler arasındaki kıyaslamaların birçok hatalı mütalâalara kolayca yol açabileceği aşikârdır.

Bu hususları böylece belirttikten sonra, Meclis Kararının 5 nci maddesinde tahkik mevzuu olarak derpiş edilen (Döviz tahsis muamelelerindeki usul ve prensipte istisnalar ve aykırılıklar)

hususundaki tetkikatımız neticesinde tahassül eden mütalâa ve vicdani kanaatlerimizi kısaca arz edelim :

Yukarda verdiğimiz umumi izahat ve hâdiselerin seyrinin tahlili, memleketin o tarihlere içinde bulunduğu şartların icabı olarak, ithalât taleplerinin tetkikinde ve bu taleplerin her birine döviz tahsis ve transferinde Hükümetin muayyen uzuvlarından mürekkep bir heyete takdir salâhiyetini kullanmak ve süratle hareket etmek vazifesinin teffizini icabettirmiştir. Hükümet de

bu icap ve zarureti göz önüne alarak mezkûr vazife ve salâhiyeti tam ve mutlak olarak dört Vekilden müteşekkil Döviz Komitesine vermiştir. Döviz Komitesi de, bir taraftan döviz tahsis taleplerini münferit kararlara raptetmekle beraber, diğer taraftan da vazifeli vekiller emrine verdiği kontenjanlar dâhilinde bu vekillere keza münferit talepleri, lüzum ve zaruretleri göz önünde bulundurmak ve takdir salâhiyeti kullanmak suretiyle, is'af etmek yetkisini devretmiştir. Görülüyor ki, bu çalışma nizamı ve vekillere verilen vazifeler, mahiyetleri itibariyle, lüzumunda tercih kararları almayı icabettirmektedir. Yekûnu milyarlarca liralara balığ olan pek mütenevvî taleplere mukabil, ziyadesiyle mahdut tahsis ve transferleri, bu talepler arasında umumi ve mutlak bir usul ve prensibe göre tevzi etmek gibi bir şey tasavvur etmeye ve tatbikini istemeye imkân bulunmadığı görülmüştür. Bu itibarla döviz tahsis muamelelerinde usul ve prensipte görülen bâzı istisnalar ve aykırılıklar, mevzuun mahiyetinden doğan ve hükümet kararının esasında mündemiç bulunan bir zarurettir. Başka bir deyişle, Döviz Komitesine ve onun âzalarına Hükümet tarafından verilen vazife, bizatihi münferit tahsis taleplerini, günün şartlarını ve ihtiyaçların ehemmiyet ve hususiyetlerini göz önünde tutarak kendilerine verilmiş olan takdir salâhiyetlerini kullanmaktan ibarettir. Binaenaleyh mezkûr şartlar altında ve hükümetin verdiği salâhiyetler dâhilinde alınan kararları, yapılan tasarrufları ve tercihleri tahsis muamelelerindeki usul ve prensipte istisnalar ve aykırılıklar şeklinde malî ve cezai takibata mevzu olarak mütalâa etmeye Komisyonumuz ne hukuki ve ne de vicdani bir mesnet bulamamıştır. Bu şekilde hareket zarureti, içinde bulunduğumuz şartlar altında o kadar zaruri ve o derece zati maddeden mümbais-tir ki, ismi geçen üç eski Vekil hakkında Meclis tahkikatı açıldıktan sonra dahi, aynı vazife ve mesuliyetleri deruhde etmiş olan vekillerin de aynı şekilde hareket etmek ve aynı mealde kararlar almak mecburiyetiyle karşılaşmakta buldukları komisyonumuzca yapılan tetkikler sonunda anlaşılmıştır.

Netice: Yapılan geniş ve etraflı tetkikat ve tahkikat sonunda, komisyonumuz lüzumuna binaen alınan tercih kararlarında ve yapılan takdirî muamelelerde hâdiselerin ve şartların icabettirdiği zaruretler dışında, salâhiyetlerin kötüye kullanılmasından mütevellit malî ve cezai her hangi bir mesuliyet tevcihini muhik gösterecek hiçbir hal ve keyfiyet bulunmadığı kanaat ve kararına yarmıştır.

Yüksek Meclisin tasviplerine arz olunmak üzere Riyaset Makamına sunulur.

Teşkilâtı Esasiye ve Adliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit Tahkikat Encümeni Reisi Y.

		Mazbata M.			
	Muğla	Sivas	Amasya	Aydın	Aydın
	N. Özsan	Ş. Ecevit	İ. Olgaç	N. Gedik	N. Geveci
Aydın	Balıkesir	Bursa	Çanakkale	Çoruh	Denizli
C. Ülkü	V. Asena	M. Erkuyumcu	S. Sezgin	M. Önal	İ. Hadımhoğlu
Erzincan	Eskişehir	Gümüşane	Hatay	İstanbul	İzmir
S. Perinçek	H. Sezen	H. Tokdemir	A. F. Atahan	C. Türkgeldi	M. A. Sebük
Kayseri	Kütahya	Kocaeli	Rize	Samsun	Seyhan
K. Gündes	S. S. Nasuhoğlu	S. Dinçer	O. Kavrakoğlu	R. O. Gümüšoğlu	C. Oral
		Yozgad		Zonguldak	
		M. Ataman		N. Kirişcioğlu	